

**Зны-зынла схы збоит – шыауардынҕас
зхы иақәитү Аһсны саһаһыруашәа!**

B. Аһы

1945–2010

АШЪАУАРДЫНАЗ АЖӘА...

*Алакә еиңијәкә ускан даацәыркәеит иара.
Ирхәоит илашон хәа уи мцәбзцәс ихәа,
Даиааит, даиааит, адгъыл еиқәхеит,
Ахәрақәа ихтызгы, назаза иғъеит.*

Саида Делба

«Ажәлар реиқәырхараз ағсәыхәы дылбаа-ишьтзар Жәфан икоу, адгъылағ ииуан афырхацәа. Ауаа зегъы рыгә иақәшәо Анцәа дуззагъы илым-шар калоит, Анцәа игәы иақәшәаша кәитдар илшоит азәы. Уи ибзоурала ажәлар еиқәхар алшоит, уағеимшхара итаирхар шилшо еиғш. Ауаатәыфса зну аамтағы азқъышықәсақәа иргәылганы идырхаз адоуха иашьашәалоу ағстазаара ранашьахит, шәышықәса рахьтә азәы хәа шырхәо еиғш, дрылиаарц алшоит гъсыцқәала зхы мфәгызго, агәағреи, ахарахәыцреи змоу, ажәлар иғызххьоу ртеира рдоуха алашара ацәашьеиғш ихаракны иахьзырғшуа атҕеи.

Дарбанызаалак ауафы ағстазаара амфәхәаста атагәтасрақәа дырнысны, абахә катцәарахь даннеи-уа, ацха цәрқәа дрықәго дзыхьчо, деиқәзырхо зегъ

рапхъа иргыланы дызхылтцыз ихъыштаарамца апхарра ауп. Уаантэ ауп иахъалаго зегъы. Насгъы, ипстазаара зегъы аймхъыц еипш иац-заауеит, рапхъатэи ишъафа ахъеихигаз иаштафетэи азаза пхышкъа. Урт амра ашъахъа нархъысцыпхъаза, атъыпъара иазыхиоу жёланы игъатца интапсалойт. Амра ашъахъахааи, ахъштаарамца апхаррей, ижелар гъакъа рдоухамчи неицылан уи ажэла иахылтцуйт аката, ишнеи-шнеиуа зтакыра тбааны итцлахо. Анафс, уи шъшырара рызнауа иалагойт дызхылтцыз ижелар. Убыскан акэхойт ажелар рыбзиабара даналнахуагъы. Ус еипш икоу атцейцэа хъзырхэгакэа роуп желар рпойт Б. Шынкэба еицырдыруа ицэахэакэа:

Желар рыбзиабара къалан иаазом
Иалнахыз – далнахит, иапсам – дабазом!
(Шынкэба:1998;145) зызкугъы.

Ааи, ажелар рыбзиабара иалнахыз хымпгада изырымкырц алшом ажэеи ашъеи. Насып ду имоуп ииашатцэкъаны, ажелар еицфакны лыпха зыртаз, иназатэхо урт рашъа аеапсатэра злахынтцахаз.

Афбатэи азкъышыкэса антэамтазы хажелар адунеиаф имфатхысуаз ахтыскэа рзыблара баапсы иалазыр аналшоз, ирейхазоу рхыкэки – ахыпшымра, рыпсы ахтырцэ акнынза инейны ианы-кэлаз, аамта дцэырнагейт апсадгъыл азы акэпъара доухала иазыхиаз, уи иацу атакпхыкэра дырны, кэыпъарыла, зхы ацэгъа арганы ажелар уатцэтэи рлахынтца азбаразы агэафъра аазырпшуаз, ахэашъагъы анагзашъагъы здыруаз ажелар рапхъагылаф... Даакэгылейт иара урт рфахэы нагзаны ихэарацы... Уи атоурых назаза иазынхаз, желары зегъы иеицырзеипшшу афырхатца – Владислав Арзынба иакэын.

Ажеларгъы агэра ргейт амилаф дышрапхъагылаз ифэфэаз, зыхшыф тцарыз, адырра тцула змаз апхыза. Хэарада, хатсадгъыли хажелари рфапхъа ишътаз аусзбатэкэа еилызкаауаз мафшымызт, аха Апсны желар рпойт Р. Смыр «Ашьхакэа зегъы, Ерцахэ еипш, харантэ иубартоу ахаракыра ркэашъзам» (Зантариа: 2010;62) хэа, шихэахъоу еипш, урт зегъы дфарылхэхэо, амилафтэ хыкэки алартцэахарц азын, иакэнагаз агэахэара аарпшрей, аускэа рымфакэтцашъеи дакэшэаны аиааира акнынза анагзара иапхъагылафхаз иара иоуп. Милатла иапхысуауа хзы мацара акэым, хтэыла икэынхо егъырт ажеларкэа рзгъы, иара уи антытцгъы ипшъоу хатароуп ахааназ, Апсуа желар рпхыза ду – Владислав Арзынба ихъз.

Апсуа литературей аказарей рфы атакпхыкэра фэфэа змоу атемакэа ируакуп, еикэтэарак ззымдырзо еилашуаз Арзынба Владислав ипстазаарей, ихэынткарратэи иуаажеларратэ усурей раапшра. Уи изкны еиуеипшым аказара хккэа рырфеиоцэа иапхыртцахейт ауаажеларра гэыблыла ирыдыркылахъоу алитературатэ (апоезиатэ), амузыкатэ, афыхантцатэ рфеиамтэа жэпаки, адокументалтэ фильмкэеи. Аха уи иаанагом ари азтцара хатэаны иахынзахэтоу инагзоуп хэа. Хатхъагъы, егъа аамта царгъы, ари атема псра акэзам, избанзар, уи абипъарас еитцагылозаалакгъы ираамтантэу, ирапхызоу иакэны даанхойт.

Цабыргуп, хлитературафы акымкэа, фбамкэа апхышэакэа шыкоугъы, макъаназ хыпхъазара рацэала ихамам апхыза ихафсахъа ганрацэала игэылтэааны иаазырпшуа, инейтцыху, зымехак тбаау асахъаркыратэ фымтэа. Уи ихъзынфылоу арфеиамтэа, шамахамзар, алирика ажанр ауп изтцазкуа. Дарбан рфеиофызалак ибзиатцэкъаны еиликаауеит, зыбжы саркъалтцас акефхэа, ажелар ргэы рхатцэ ахакэитрахъ ирыпхъоз апхъагыла ихафсахъа унадыххыланы аарпшра шымариа. Аха, имцфым апсуа поетцэа уи ихъзала ажэак зымхэац, цэахэак зымфыц, ихэычы-иду фымтак апхызымтцац.

Ари аизга еиднакылаз, В. Арзынба ихъзынфылоу ажэеинраалакэа, пхъака хнаскъацыпхъаза еихагъы реыртбааны ажелар ирылатцэойт, хатстазаара зегъ рымехаркуеит. Шака аамта цо акара, убри акара ифэфэахойт, зыдгъыл хатэашъоу Анцэа имтаны, хажелар адунеи ианымзаарцаз игэафхаз ари ауафы ишътейтцаз ауасхыр. Уи изкны егъраан ажэеи, ашъеи апхыртцап, хара ихаану хнафс, хашытахъ изызхауа абипъарагъы, иара убри алагъы ихъз адунеи иакэлан иаанхап назаза.

Ахра Анкэаб
ААУ, апсуа литература
акафедра арцафы

Мушьни Лашәриа

Аңсны жәлар рпоет

АҘЫНҘ

(Ацыҗтәаха)

Мап, иамтәауам атҗеицәа ҳа х-Аңсны
Зыхъз камшәо мгылозаргъ ес-ены! –

...Ахатца дыкоуп, дшыкоу аиҗш ирхәоу:
Аңсыҗе дыҗсыҗеуп, ибартоуп иахыҗхоу,
Ацәацәаҗшь деиҗшуп, амцакны дтиуеит,
Дхьатцуеит, уизыхъом, уитиуеит...
Ахатца иакәзар, ифашьом илақта:
Ахатцара тигоит амгәарта, –
Фәҗхәа амцашыракны диуеит,
Дыҗсуазаргъы хатцатцас дыҗсуеит!..

Атәыла ду абгара ианафыз,
Ауаҗеимшхара усқәа аназыҗшыз,
Азыхәашь анажәлауаз х-Аңсны,
Ианагоз аҗафқәа җырбганы,
Ианагоз ишеибгаз ахатә,
Аламала ианыкамыз хәарта,
Дгылт, абар, афырхатца аңыр,
Владислав – Ахьамтцфы, ауаф дыр,
Ирымаидоит ижәлар ижәфахыр!

Шамы Осман! Уқытоуп уи дызҗоу!
Ихы-итцыхәа, ишьтра ахьарбоу

Ауахэамае ацэашькэа рбылуан,
Рхатгэынкэа рѣагхэа инеины тоуба руан,
Рыѡн аштэе, амѡа ду ае уи рхэауан,
Амца аѣагхэа имцабзха иуахауан,
Агарашэа иалтца игауан –
Агхсы дарѣыхон ас иказ атоуба,
Ихыш-хытцэон имшынтэыз ацэкэырѣа...

Азэк еипгш ргыза-нага игэра ргон,
Иара иакэзар, хатцатцас дыкэгхон,
Алым-саса иацэигон Агхсынра,
Даѣагылан акамзаара-агхсра,
Итэымтае дыкан, дгылан дыѣэѣаны,
Шыкэс ѡынѡажэа дтысуаны, дѣаны...

Царадырра мѡала деикэшэаны,
Казшьалагы дшьантцан-дцакханы,
Агхсны ахьчарае иажэа цьбараза,
Избахэ нафыртэ, хантытц, хараза,
Далнахт уи абас илахьантца! –
Ааи, убаскан ус анцэа итаххеит,
Хажэлар тигарц рымѡае дхадахеит!..

Ельцин иагхэа дгылоуп уи уажэы!..
Шеварназе иакэзар, иеыршэы,
Иаахазшэа итэылае алаба,
Арзынба иахь дгэаа, лабѣаба,
Дгылоуп, дакэымлазшэа иара Агхсны! –
Арака хара сывам хэа ипгхынны! –
Иеыргызмалны, мыцхэ мхэо, иеыргхсны...

«Президент-отель» аѣагхэа аены,
Харт агэашэае хгылан хаизаны,
Агхсны иалтцыз, уака инхо, хаицны!..
Идырын урт уа ишеилымгоз лассы...
Уахь иѡнан хара хгэы-хагхсы,
Уахь, дахьрылаз хгызаѡ ихата...
Аускэа шымариагхы хбон уажэшьта...

Ашьа катэоит, хтэыла аѣа дахны,
Гэдоутоуп икэоу инханы, –
Мышк шыапыла уахысып еимданы! –
Кыта, хабла, ѣаѡа урыхызаны...

Убас Ткэарчал, мацэазтцас итаку,
Уахгы-ѣынгы ацэѣара иаѣу,
Акытакэа, аѣа дызху-дызхым,
Атагылазаашэа цэгьоуп, хэара атахым...

Ельцин, Шеварназе усшэа рбоит,
Даеа мацкоуп, аускэа даеакхоит –
Агхсуа дѡахар акэхоит инапы!..
Шеварназе изыхэан – амшагхы!..

Акыртца-аурыс еикэдыршэаз акэаад,
Дазыразуп, игэагххоит Едуард...

Ельцин иакэзар, уи акыртца иган,
Иадицэылоит, рыѡнутца игэра ган,
Акыртца дгыл акзаарахь Агхсны
Адигэалон, гэышгыла иарганы! –
Еилаижьхэоу иускэа дрыцэшэаны,
Исас дахгы иахатыр баны! –
Амраташэарагь ирхэо инагхшьны...
Изыпгшуеит урт Арзынба иагхны,
Хара змоу азэ еипгш дыпгхыазаны! –
Ауархал ахь ипгхэит хэа ишьаны!..
Аибашьра зыхкэаз хэа даеакны!..

Ихызгы дыруп уи: асепаратист,
Дымтцаа-дымгхшаа ипгсадгыл «мтцаирст!..»

Еггы, итэыла адац-гхашэкэа зырбгаз,
Акыртца дгыл хыма-гхсыма изгаз,
Иагхызхыз конституциала иагхкэаз –
Кырттэыла ахэынткар хэа дыпгхэзоуп!..

Апсны – зыхэтаа ыкам хэагъ иантцоуп,
Урт азинкэа атам хэагъ азшьоуп...

Зыхэтаа ыкам – икам ионра,
Зыхэтаа ыкам – изт ихэыштэара!..

Акоуп дыззыкэго хгыза иахэа абра:
Ақыртэа ир алтырц Апсына!..

Аха ашэкэы бжамеамны еикэыршэоуп,
Излафугы, аиашаз, еа бызшэоуп! –
Урткэа ирылацэажэом инткааны,
Ифуп акалэшэа еиебааны, –
Еилкаам Апсны зинкэас иазынхо,
Ар ракэзар – рыфныка рхы андырхо,
Аинышэара агкара зеигшпрахо...
Анс, ма арс, ушагхыалак аеует,
Владислав игэы-игсы гжэаеует,
Иара изыхэа иатцакэо мазам...
Аха, иабакоу амчкэа еикаразам!..

Анапатцафэа дашьтам, итахым...
Шеварназе, уи, хэара атахым,
Инапы аницеит уака игэаргханы...
Ельцингы – дазыразны, итахны,
Инацитцоит: абри ауп акомпромис!..
Аус катцоуп хэа азизбоит Борис!..

Аха Арзынба дафэагоит, иуам,
Ельцин иакэзар, уи изыхгауам:
– Хнапы анахтеит фыца, ихадакэоу! –
Уара уахэагш аускэа зеигшпракэоу, –
Иахэа абра хаузызырфхэит бжынтэы!
Интэом, избоит, макыанагъ ухэатэы!..
Ха худгылоит! Хадгылоит Апсны! –
Ишахэтоу, ишэаны-изаны...

Иатаххап, ишаатцлак мызкы,
Фапхэа абра хаиниап, уажэ цэара акы
Абра хазвысыз ыказар калойт... –
Арзынба, уи иажэакэа дрыхэза:
– Икамлари урт ашэкэы иантца,
Хнап атцафэыр? – ула, аус иатэны? –
Ельцин уи днаихэагшит иафэны, –

Аурыс гыза, ишдыру, кыр дыхжэоуп:
– Акэаад ианымгы, иудыруаз, ажэа ажэоуп!
Ахацэа гэгэа Кавказ мацэара иатэым,
Аурыс дгылгы иадыруеит, ицшьатэым! –
Хартгы иаххэаап Апсны алахынтца!..
Угэыфбаракэа иртыгым, ихатца! –
Урт арака ирцаахкуеит хэра мап,
Ақыртэа ифнуткатэ ускэагъ, ихамзап,
Харт хрылалом!.. империятэуп рхэап! –
Амилаткэа зегъ ха хзыхэан еикароуп,
Еихау, иеитцоу хэа икам таацэароуп!..
Иаамтоуп, икахтцап акэаг,
Абри ауп иуасхэо, Владислав! –

Икаимтцацыт ускан иара икэаф!.. –
Иихэоуи ашэкэы иануи кыр рыбжьоуп! –
Арзынба фы-мцакы дрыбжьоуп...
Ухатцоуп, нас, игэы итоу еилкаа,
Уикэагыфны уускэагы еиекаа!..

Игэгэоуп Ельцин идгыло аган
Ақыртцэа рыдагъ... уртгы рыгэра ган,
Идыртэиуан, еицхыраан, инапы,
Икэыртцон иажэакэа ргыгы!..
Аха иуазу? дыштракэлон даеазнык!..
Иаанижэуамызт уака ихэатэык!..

– Акы затэык, исхэауа уажэшьта, –
Арзынба ирефыцуеит уа еита, –
Шамы Осман иширефыцуаз зны,

Кониар иґапҕхьацәкья Лыхны!..
– Исышәт атдыхәтәан, сахәоит, саатбжак,
Убри ашьтахь икастдоит атак..
Шәарт, ара, ганк еилоу шәрацәәфуп,
Са схата, ишыжәбауа, сазәуп,
Исыду атакпҕхькәрагы хазуп,
Исыцу сөызцәа срацәажәар стахуп!..

Ельцин иакәзар: – Саатбжак мыцхәуп! –
Жәахә минут шәрықәитуп, ишәтәуп!..

Ғитит нас, изыхәтаз шыоук рахь:
– Ашампанфы ґнажәгала арахь...

Ишпҕасхәари, ирееиуа, анцәиныс,
Апҕсаатә ахауа иалоу аипҕш, Борис
Амтәыжәәа иоуит!.. Игәы-ипҕсы иртәит,
Хөык ақыртцәа ирзымжәрызгы ижәит! –
Ацәыкәбар аанмыжыуа, итарпҕканы,
Аханатә ишапҕыз иапҕны!..

Ақыртцәа ракәзар, ирбон рґатахы,
Ишыртахыз дрыман уи иахья!..

Иаирума, шыугьарума картцон,
Амшә шкәакәа ахы-агәы картцон! –
Азәазәала ана-ара идырбзон,
Абгахәычы аусқәа ирыхьзон...

Амшәхәаргы ықәын, митә картцон,
Зны-зынла асаара ишьтаион,
Идырбзон, ана ара идырбзон, –
Иатцкәраауан, инеитапҕ-ааитапҕ,
Чи-чи, дапҕ-дапҕ рхәон,
Рапа-рапа, рапа-рапа рхәон,
Иаирума, шугьарума картцон!..

Абгахәычы гәырҕьарак иагон:
Уи убрака Апҕсынтәыла зны
Иамтцартцазшәа асаан инанцаны!..

Ус даафналоит Арзынба ґапҕхья,
Реартахьан усқан дара цәгыа, –
Амтц пҕыруазар уахауа изырфит,
Владислав иреихәоит: – Ихазбит
Снапы атцазфырц шәара шәеипҕш саргы..
Уи ала ргәы иртынчит уа зегы!..

Аха иахтахым адунеи цьара
Ргәы иаанагарц ашьакатәара
Акәыхра иашьтоу уаам хәа хара хзы, –
Уи иашахом, ус икам Апҕсназы!..
Ихазбит харгь шыаґак кахтцарц,
Ус еипҕш ала азәгы хаймыпҕхьазарц!..

Нас, аурыс Хада ишка ихы рханы,
Хатырла ихьзи иабхьзи аахәаны,
Инацитдоит, ичыдоу ажәаны:
– Хазыразым, ааи, инагзаны
Ашәкә иану, анс-арс еикәыршәаны,
Сшәоит аусқәа нхар хәа ибжаны..
Ирацәоуп арака изыхкьашо,
Нак-аак аусқәа зырхәашо...

Егыс, сызшәыхәо, атдыхәтәан, аказы:
Нхытцтәи хашьцәа, иқәпҕо Апҕсназы,
Убас ихәвагылоу иахьазы,
Ирыкәызбоуп абрака, ихьантаны,
Жәа-цьбарала урткәа антцаны..
Азин сымам, саразәк, итцабыргны,
Урт рыкәызбра, абас еипҕш ахәара,
Ашьа хазказтәо, иапҕыло ха хзы апҕсра
Шәиашам хәа ажәакәа рызкра,
Кавказаа ртцас иатәым аоуп иара,

Сыззыразу усым, заа исхэоит,
Уи ажэа арака иамхтэны исыпхьазоит!..
Далгеит абас, табуп хэагь аахэаны,
Имарымкит, ииашаратэ баны...

Илшеит, ааи, ха хзыхьчоз ихьчеит,
Ишатэаз ала нас уи ахэ ршьеит
Нхытц-аахытц... хгэафра иахьзаны
Шэашьцэа хауп хэа игылаз абцъар кны.
Дарбан псыуа хатцак уи аены
Абас еипш ала иазыкөпхьарыз Апсны? –
Иалшоз алхны, ахара дыпшны?!

Ихахаит ишеилгаз...Иахгэапхо
Икам-икам... амца еикэыртэхо,
Ма аибашьра еихагьы ифэфахо –
Анцэа иоуп издыруа, уаха азэгьы!..

Иахтамын, аиашаз, уа зегьы
Владислав ипхылар-ибара,
Аха ддэылтцуам, уахь дыфноуп иара,
Ажурналистцэа дрымоуп, деимакуа
Воронов иоуп илбааз уа тцака,
Хашхэыпху харт зегь хижэлауеит хаха:
– Икои, Иура Николаи-ипха?
Шэышпхейлгеи? Избуи? Ишпха? Ихэа! Ишпха? –
Ижэлон уахь азтцара рыцэкэыртха...

– Владислав Григори-ипха атак
Ажурналистцэа иритойт,уажэ рацэак
Са сганахьтэ уи иатыпхым хэа ишэшьа,
Аха ихьантан хаикэшэара аказшьа...
Уаф дзыкэгэыпша цэажэарак аптцоуп,
Убри ала ашьафа катцоуп... –
Абас хэаны, хэгэка аарфэфааны,
Уаха даламлакэа имыцхэны
Фапхьа уахь, ишьтахька, дгьежыт...

Даеа пхытрак харт убра хаапшит...
Ус, абар, дахьааиуа, дыццакуа,
Жириновски! Аа, агэашэ даатытцт,
Хшапсацэаз анидыр, дымфахытцт,
Хара хашка, ус, минуткыи мтцит:
– Ижэдыруазааит, Ельцин шэитиит!..
Абицарала еибыхэауа шэцала! –
Уи шэшитииз аргам-мазала!..

Шеварнадзе иакэзаргы-дтактэуп,
Уи ихэда ашаха ахтатэуп!..
Уи азыхэа Гааганзагь дгатэзам,
Арххара, апшратара иапсазам,
Иус азбра уадафрак атахзам!..
Уафемшхарас икоу зцэа итазо
Шэара шэоума уи иахьа дзеитзо?!

Азэ иоуп ишэымоу шэарт иахьа тынхас:
Владислав Григори-ипха!.. Зынзас
Изымариам, иазымариам Апсны,
Шэхы шэазгыла-шэакэгэып! Ак калап,
Аурыс афицарцэагь ак рызбап,
Маза-аргам ргэатцэакэа еилгап!..
Абас хэаны, иарфанап кьаны,
Имашьына днакэтэеит, дыткьаны,
Ддэыкэлеит уи, ахыкэалаа ихьзом!..

Владиславгы уаха дахбазом! –
Дхынхэит Апсныка, иахькатэо ашьа,
Идыруа усуп, аибашьра аказшьа:
Алагара- ахтцара мариоуп!
Анкылар уахэом, ихьантоуп!..
Апсны ахада дазыхынхэит Апсны, –
Дызлапшыз зегь кыр ишэа-изаны,
Ишьарахь дааины,игэыпхэара ихганы,
Хьыхь-тцака иускэа мфэпханы,
Фапхьа имфа иаша агэра ганы –
Иихэац хэо, икаитцац катцо,

Еиха-еиха ихықәкы дазцо –
Аетцә кыдҕаа деиџазон етцәк!..
Рнапқәа зтцарџыз дақәгәыџуам рацәк!..

Хәамтак ыкоуп ахьетаа ирызкны,
Испылеит уи хтцарауаџ ишәкә акны,
Иагъаанхеит исхамштџа сгәакны...

Гәыразк иакәын Амацәыс Анцәа
Аха усгъы иман аҕацәа, –
Агәыраз ус ихәтауаз? – аха, мап!..
Иреицәан зегь ратқкыс Агәылшьап!
Уаҕеимшхаран, амитә канатцон,
Хәычи-дуи асаса итәнапҕсон,
Акәша-мыкәша иказ ннарцәон!..

Иаҕахеит уи Амацәыс Анцәа,
Ижәлар, иашта-игәара, итаацәа...
Ихы ихьчароуп Амацәас Анцәа...
Акыр еидыслеит, датцахеит зназы!..
Аха дықәҕоит, ишилшо, иразказы!..
Иеибакит нақ-аақ урт рыхәдацәа,
Ус, атцәыхәтәан, Амацәыс Анцәа
Ипҕыхха илтеитцеит ихлымзаахыз Агәылшьап!..

Ари ахтыс иахьала, икалап,
(Ажәеитарс иацәахамкуазар мап)
Изташәаз ахәозар Апҕсынра...
Агәылшьап капҕшь алоуп иахьа ара!..
Уи гәылшьапқәас икоу иреицәоуп,
Хәычи дуи амџаџ инырцәоуп!..

Игәы каижьуам Амацәыс Анцәа,
Дрылагылоуп идгъыл аҕацәа! –
Урт абцаруп ирку Апҕсназы,
Уи амш-лашара, уи алахьынтказы.

Иреихауп Апҕсадгъыл! Уан лоуп изепҕшу!
Иахшоит ахацәа, ианшәартџоу иззыпҕшу!

Назаза хьзи-пҕшеи иатәаз, хажәлар Рхада! –
Зегь рапҕхьазагь, даиааит иара их ахата:
Гәытқкәа-пҕсытқкәа имоуит, имцапҕшьын илакта!..
– Ма апҕсра! Ма Апҕсадгъыл! – ибжы иргеит џада,
Дгылт ацырлых иакәны! – имамкәа хәарта,
Адыд-мацәыс аан иуаажәлар рыгәта!..

Егъа зтцаара цәыртцып иахьа, уатцәы, пҕхьақа,
Аха урт рыбжьара иргылоуп ибақа! –
Хусқәа шытыпҕраа ицаргъы, уасхыруп, ибакоуп,
Ишахтахыу икамларгъы – уи ыкоуп, ибакоуп!

Уи ахахә агәыдтцо зҕыназхо уицәшәа,
Срылалом ус икоу избәхә, итызшәа!..
Шәытарак цьара амрагь иауит, уа ианны,
Аха уртқәа роума? – даанхоит уи дбақаны!..

1992–2004 ш.
(Агазет «Етцәацъаа» № 3, 2010 ш.)

ВЛАДИСЛАВ

(Апоема «Ажәа» аҕнытә...)

Сажәа хьатпрак иахәауеит,
Сзавсуам тҕабыргны:
Мыш лашарак сныхәауеит,
Иаххылаҕшу иҕышьаны!

...75-рзы акөын,
Исхаштуама: Аҕсны
Хашыцәа дахькәа аҕааит
Тыркәтәылантәи иааны...

Аены Пһсырзха ирҕылон –
Гәырҕьаран убра.
Гәахәарала срылан,
Итагыломызт сгәы атра.

Дыҕан уа Омар ду,
Шамы Уархан, Цьамал –
Ихьзырхәагоу иеицу,
Кәапеишәа итәуп азал...

Урт рылаҕырз, урт ражәа
Збаз, убри изахаз –
Мцаны иуцраз, угәжәажәа,
Игауан ауаз!..

Абар, ажәа ааникылт
Ажәахәаф Цьамал,

Ихьтцуазгы дыннамкылт,
Ажәоуп ималкәа рмал!..

Жәа зҕамда Аҕсынтәыла,
Арака ажәа нцәоуп.
Аха Цьамал зегь рыла
Цлаб дызмам азә иоуп.

Хжәытә тоурыхкәа, шеишықас
Дрылала днаскьоит...
Аха дафым иҕеиқәырҕс,
Ғааимбар хәахьан игоит...

Азалымдарқәа, агәаҕра
Хтәыла иахнагахьоу,
Ххатцарақәа, хгәы ахәра –
Ак нимыжът, мамоу!

Хайдикылт нырцәи-аарцәи
Жьи-напхыци иртәны.
Алыпшаах ажәа, агәтымтәа,
Гәыбылрала итәны...
Иажәаф-ахаа, аша,
Акәыҕара, тҕа змам,
Инаигзоит ихыркәша:
«Хы пһсыргы ажәа пһсуам:

Аҕсуаа мфасит, иқәтцит
Анырхәауа аены,
Урт ыкам уаха,ибжъазит
Абас анго аены –

Убасқан азә даарылтцуеит,
Ғаҕара пһхьа изго,
Убасқан азә даарылтцуеит –
Рхатцкыс зыгәра рго!

Пһсыс изхоу ха хиаша,
Жәлар ирҕызо азәы,
Аҕсынра еикәзырхаша ,
Зегь зыдгыло азәы!..

Игәтыха, имч-илшара
Издыруада иахьтәахыу!..
Дыкоуп уи хабжәара –
Дииуеит ианатахыу! –

Абас ихәеит ибжъаршәны,
Иажәа нагзауа,
Аха ихәеит итаршәны,
Ахара дыпшуа!..

Ицеит, имѳасит ашықәсқәа –
Ипшыым ахтысқәа рсал...
Хаштра рыхуам уажәақәа
Апжааимбар Цьамал!

Ааи, баша ирхәомызт апсуаа:
«Хы псыргы ажәа псуам...»
Ихәоуп наза! Узавсуам,
Абаагәара узырцысуам.

Ашәа азысхәоит Ажәа,
Стоуп уи ахәура –
Са споема амтәыжәѳа,
Агәеисра, агәыбылра!..

Ааи, икоуп ус еипш икақәоу –
Урт ес-шар иизом,
Тѳа змам, тја змам зықәтыхақәоу,
Ирныпшуашәа убазом...

Тцла мацароуп абнараѳ
Аха агәагшы змоу
Урт рыбжъара, ртоураѳы,
Ирацәам, мамоу!..

Хашьха хра ѳазарақәа
Жәѳан иалалаз рацәоуп –
Ишаноуп реибаркырақәа....
Аха Ерцахә затәуп!..

Цьамал иухәаз иацыстоит,
Сажәа – уажәа ақәых...
Сахзызауа ицәырызгоит
Псра зқәым азә итоурых.

Уи ихъз уажәшьта иназазоуп –
Шеишықәса инхартә.
Гәалашәарак сыцуп,
Салагоит харантә...

О, Слава, са сѳыза,
Владислав, исеитбыз!..
Хаштрак ақәым иахъанза
Зны Москва ханахыз...

Хара убра хаспирантцәан,
Доус иусыз дахъзон.
Зеипш нхартак еицхаман,
Хаиѳцауан,хаибабон...

«Уареи сареи ѳыцъа
Ара хаанхеит» ухәалон,
Ихынхәхъан заа уѳызцәа,
Ишугәхъаазгы збон.

Игәнугауан Нартаа
Ахтыжыым шәкәы- шәкәны...
Урылан Ахатаа –
Ахьетаа ес-ены...

Псы ухамызт урт рыда,
Уаѳын рытцаара,
Уашьтан, хәарада,
Иѳыцу ак аартра –

Уазхьуан, иугэтыхан,
Имариамызт уус.
Ажэйтэ аамта аҗеыха –
Зышьтамта ухыз...

Есааирагь урытдан
Тџоа змамыз ашөкөкәа,
Итафуан угәатца
Ипҗсхьоу абызшәәкәа...

Урт утџон игәынкыла,
Атџхи амши еипҗшы,
Иутәын гәыла-пҗсыла –
Иузаафуан рыбжы!

Иаафуан харантәи,
Рџәи-тџи уахауан.
Лашьцарак аҗынтәи
Шьынтца-кынтца иаауан!..

Уџара, убаџхатәра
Урт рыла итџакын.
Ашәышықәсқәа рџымтра
Рымаза иазкын...

Ахьетаа рмузеи аџ
Саннеи зны Анкара,
Ицәырыргон узбахә –
Ирызхәом рызхара!..

Урт арака уаныказ,
Уанахыз уахи-ени,
Игәныркылт игәахәаз:
«Ахатааи Апҗсни!..»

Иухзызон аргама,
Ишихзызо аҗа...
Хьыз цыдастгы иуман:
«Кавказ ахьшыцба!..»

Уцәыртџит, аа, сџапҗхьа,
Уааџнапҗырт пҗсаатцас!..
Уласра, усахьа
Сышьтырпҗааит сымтџарс...

Ахәамтақәа, амифқәа,
Атцас-қьабзқәа, анцәахәкәа,
Кәрыжәаа ирықәлоу атекстқәа –
Иаатуан рцапҗхақәа...

Атцәымканбанқәа урыпҗхьон
Апыккақәа абра...
Аргама иурџыхон
Хьзы змаз апҗсхара!..

Алым гәашәкәа, амхәырқәа,
Исахьарпҗсароу атызқәа,
Азиа Мацтәи ахь-лыхқәа,
Азиа Мацтәи ухәатәкәа!..

Ипҗсхьаз ахәынтқарра...
Ианытцхьоу абызшәа...
Ухшыџ-тџар, удырра
Рыткәон – ипҗыррашәа.

Хашьтақәа урышьтан –
Хнысымџа еитцых,
Урхын, ааи, урт рышьта,
Хдаракәац, хкәых

Убартан абрака,
Аргама агәра угон.
Абратәи аракәа
Кавказка инаскьон... –

«Уца, рышьтақәа урхыла,
Ғшаҳәала, шьхала,
Уназа Аҕсынтәыла,
Иттәамгы тцаала!..»

Адунеи атцарауаа
Узхьаҕшит абра,
Икалеит иузгәдууа,
Вадырт ртаацәара –

Анатолиа ажәытәрақәа
Тызтцауа роуп:
Урт мацџоуп, урт рыда –
Лашьцароуп, ҕардоуп...

Зны раҕхьа удыргылон,
Зны – рыгәтаны,
Урывадыргылон
Уракараны!

...Сыџоуп, аа, сузхәыцуа –
Суацәажәоит ҳҕеи:
Унаур дәылцуам
Анкаратәи амузеи!..

Сишь, сишь, изакәызеи,
Итадыдт цъара...
Узафыз узафымзеи? –
Инужът мџабжара!..

Иуцәафамызт ас еиҕш
Бзантыкгы уара,
Уеитаҕеит абжъас еиҕш
Иуҕхът Аҕсынра!..

(Шықәсы џажәа антытц
Акараҳәа имџаст.

Узхысыз, иултцыз?
Ахара ухыст!..)

Уажә абар,аа, уҕсадгьыл
Узаст асаркьал:
«Ухынхәы, уласыроуп! –
Аҕтеикәарақәа хылт!..»

Бжъык ааџит абас аиҕш,
Узышыцылахьоу бжъым,
Мцак уцраст, ишуаҳаз аиҕш,
Уи акәхеит: «Иҕштәым!..»

...Игомызт ихиаала,
Ацәа ахашьшы...
Ихазуп даеакала
Аҕсадгьыл абжъы!..

Имариам уи афыхра,
Аусқәа рбара...
Иашьтоуп аныхра,
Ицкьа-шәкьа агара!..

Фырхацәан иудгылт
Шөнеибац заҳаз,
Шәазызара рфьқәмызт
Аханатә угәра згаз!..

«Аидгылара» аҕшыргеит
Аҕсны аҕацәа,
Хдаракәац зырыргеит,
Дрықәныхәт Анцәа!..

Угылан рыгәтатқәкьа
Ушьақаны, ухраны!..
Шәтакын аҕа ихтатқәкьа,
Итакын ус Аҕсны!

Хшыџла, маанала,
Аргама, ҕыхэтцэы...
Шэзахъзон ала-мала
Дахъзозу ҕазэы?!

Нхытци-аахытци
Ахра рыбжьых,
Рыжэсахырқәа еимажәдон,
Ҷалшарақәа еитцых...

Арахъ «Сақартвело» –
Шгац игауан...
«Звиад» хәа еижәыло
Аштәқәа тәуан...

Уажәымзар уажә амца
Хәытцкьар калон,
Ҷауаажәлар гәамтца
Игылон, икәпһон...

Атәыла ду аусқәа
Акала имариам,
Апһсынтәыла ахтысқәа
Адунеиаз еилкаам!..

Дызустада Апһсуа?
Изтәыда – мшәа Апһсны?..
Иахтысуа, изгәылсуа
Змада еилкааны?..

Ақыртүа жәа ахара
Иназго рацәоуп.
Уи ала ҳа ҳтабырг
Амтцәыжәқақәа пүтцәоуп.

Апһхын ашымта...
Пһшынџажәа жәба...
Еизара дук мџасуеит:
Иун мза џба

Кремль Ахан Ду
Пеи-пеиуа итәуп,
Атәыла шаҳатуп –
Тәурых ҕыцк иатәуп...

Жәлар рдепутатцәа
Еипһылт еизаны,
Горбачиовгғы хатала
Дтәоуп рыгәтаны.

Аитәкрақәа раамта,
«Апроцесс ацара...»
Мап, узавсуам игәамта:
Ажәа иамоуп ахра!..

Ажәа иамоуп ахра-ба?
Уқәгылт, ихәа –
Ақыртцәа ургәылсны!..
Урт рнырра дҕахәа

Дакуп Горбачиовгғы –
Шеварнадзе ухәа...
Владислав иагҕа иургғы
Изырхиоуп ашҕацхәа.

Ишаķьоит ҳдепутат-уаа,
Тәаха рымам, еикәшоит,
Изыртцәиуа амаа
Ирыхәоит, ирчоит...

Ателеграммақәа Апһснынтәи –
Амца, аҕакар,

Иаарыцхауеит ажәлар:
– Иҕам шәхабар!..

Икашәтца ҕара ҕсыхәак,
Шәцәажә, абааҕсы! –
Аха уаф дахәом,
Ирҕагылоуп атза!..

Ааи, иалтцуам... ус акәзар
Владислав игәтәкы:
Игәышҕ иамоу адырга
Горбачиов иааиркы –

Идепутатра зин шытеитцоит,
Ишырбо зегы.
Мап, дыҕам уи деигзо,
Избоуп – уаха акгы:

«Идыр адунеи зегь
Ишыдмырцәажәо Аҕсны!» –
Ус избеит уа иаразнак,
Иара убра, убри аены...

«Ажәахәартахь анеира,
Нас убратәи схәатәы
Иатахуп ауп минутқәак,
Имариоуп уи атәы!..»

...Итцыздыраада итцаз?
Уи азхәыцха дахьзом:
Ихьз рхәеит: ажәа умаз!..
Ихьз рхәеит, агәра игом!..

Дыхиан уа зегь рыла,
Дыццакит, аха ишҕа!
Азал ду наихәаҕшт
Кавказ ҕагы аҕа!..

Ақырт депутатцәа:
(Урт ыҕан жәларык)
Ғсзык абра ираҳазшәа
Еиланаргъежыт уажәык!..

Ус аҕын: адунеи зегь
Ари ахтыс ддырбон...
Радио, телехәаҕшрала
Уахьгы-еынгы ицон...

Изырҕуан СССР зегь,
Адуinei зегь – хара!..
Изырҕуан, ааи, Қырттәыла,
Изырҕуан Аҕсынра!..

Дцәажәо днеиуеит... Игәахәа
Ғаракуп, имцаркуп:
– Ажәлар мацқәа еитахәам,
Урт ирыхәаша збтәуп.

Атәылаф – жәохә тәыла,
Жәохә республика аҕуп.
Ара ицәажәауа ирхәо:
Ажәохәгы рҕәҕәатәуп!..

Наҕ ирывсуп «амачқәа» –
Урт ҕшынтә-хәынтә иреихауп,
Урт «амачқәа»-Амилатқәа
Излоу рыла ишыахауп...

Ари ас имцалароуп,
Иҕоуп – хырҕашья змам.
Ақәтцарақәа шытыхтәуп,
Шьта уи амшгы харам!..

Апһсынтәылашқа схьатцуеит,
Абри сцәажәара иатәны...
Жәытәи-фәтәи еиларсуп –
Ус азыршеит разкны...

Зны Ленин ихаан
Хаз тәылан Апһсны –
Аидгылатә статус! –
Ахьыпһшымра иатәны.

Ахатә бирақ, ахатә гербгы
Ишахәтаз иапһтахеит...
Икан жәашықәса абасгы,
Нас аусқәа еакхеит:

Нас иаахәит даеакала –
Қырттәыла иахәхеит,
Сталин имчра, игәахәа
Убас ртаххеит!..

Атәыла ду аонутқа
Азинқәа еизхауан.
Усшәа икан аусқәа...
Хара хәы еизтаауан!..

Итархоуп иағагылаз
Апһсны ахадара,
Итархоуп ғыц игылаз,
Иршәазызоуп жәлара.

Урт шыын уа, ипһырхын,
Ирмоуа ғаахәра...
Амға – мзышәа азылхын
Апһсынтәыла артәра –

Хыма-пһсыма Қырттәылантә
Ауаа аагауа,
Ихәынтқарратәу харцәла
Жәларык нырхауа...

Есааира, есааира
Апһсуаа еитцахо –
(Хашқа иааргозгы –
Еихахо, еихахо...)
Иеитцахеит дара ртәылағ,
Аханатә иахьынхо!..

«Апһсуа жәлар», «апһсуаа»
Акәырхт рхәара,
Атыпһантәи ахьзқәа –
Ирзыпһшын адамра!..

Апһсуа школ ашәқәа
Кыдтан, иаркын...
Амға ду, амғахәаста
Ақыртуара иазкын!..

Иубон: ала-мала
Иапһым гәрагарак:
Иртом апһсыуак
Иапһсоу матцурак!..

Ес-жәашықәса апһсуаа
Гылоит, иқәпһоит.
Иззықәпһо ус икоуп,
Ибжамеамны иаанхоит...

Иееим аусқәа
Цыпһх инаркны:
Митинг мацроуп
Хазлапһшуа уажә Апһсны...

Қартаа роуп иатцоу,
Амца азыркуа –
Арзынба дцәажәоит,
Ибжы харакуа,

Иихәо – ирмахац ауп,
Игачамкуеит азал...

Ус, ус: изакәызеи? –
Игоит аҕьал-пал:

Идәықәлеит ақыртцәа
Аизара ныжь,
Абар, хыма-пҕсыма
Интәлеит «рнышь» –

Иццакит наҕ азиас,
Ицеит ишцара!..

Арзынба дцәажәоит
Еиҳагғы ицъбараны:
– Еизеит ҕапҕхәа ажәлар
Ахьеизац: Лыхны!..

Урт ирхәо: шеишықәса
Ахәынтқарра хзапуп,
Бызшәалагъ тоурыхлагъ
Хазлақоу хазуп!..

Урт ирхәо: атәыла ду
Халтңны хцазом,
Зинлагғы ихәтәоу
Хмоур аузом!..

(Азал ағ напеинкәароуп –
Игәахәоу зынза!..)
Арзынба иацитцоит,
Иажәа нагза:

– Аха изахауада?
Ибыжкит еиҳагғы,
Уаф дрыхәом Звиадаа –
Хацәагъ хәсагғы...

«Сталини Бериеи
Рхаантәи Апҕсны

Апҕсуаа рзыхәа
Иреиҕьыз аамтан!..»

Абар рбираққәа –
Зыхьз дыру аҕаа!..
Аиҕара шытыхуа
Ргәы итоу, изызхьуа!..

Иҕашәауам: Қартаа
Усқәак дырхиоит,
Акала хамшата
Икәнахшьоугъ рыцкьоит.

Иалшоит еидысларак
Убартқәа ирыхкьар,
Иалшоит (изалымшои?)
Абцъаргғы тқьар!..

Ускан ахара
Ха хәхь идырхоит,
Илакәуп хара хгәара,
Мчы змоу итә иагоит!..

Ишәыхәоит Апҕсныжәлар
Абартқәа баны,
Адепутатцәа гәыпҕыуаак
Шәатаа Апҕсны!

Ижәба уака икоу,
Уадафрас иапҕу,
Мәас икоу, уаф дзыхәо –
Аус ишатәу...

Инагоуп шәа шәажәа,
Игоит хараны,
Ишәыхәоит Апҕсныжәлар
Шәатаа Апҕсны! –

Игәтыхаз, игәлаз
Ихәеит, ак имзеит.
Жәа-минутк ракәын имаз –
Жәипһшь минут цеит!..

Жәипһшь минут рыла,
Апыкка-пыкка:
Иартын Аһсынтәыла
Агәакра, агәырҭа.

Иахаит адунеи зегь
Иагәхьааз Аһсны.
Ицәырган ишәа-иза
Иһшьоу тәбыргны.

Ирахаит изахашаз
Қарти Москвеи...
Уи мап рзацәкуама?
Высһьа амамкәа имгеи!..

Дарбан аһсыуоу
Бҭа змоуз аены?
Иеиныркьон, итцәыуон
Агәырҭа иатәны!..

Владислав ду дырныхәон:
«Ида ххәартам!»
Абыргцәа еибырхәон:
«Хаһсыргы шыта һсрам!..»

Дхынхәит ус Аһсныка –
Владиславгы лассы.
Үеи ыказам Акәа:
Еилоуп еибарһсы...

Акәа мацароума? –
Иара Аһсынра...
Нкылашыагь амоума?
Абцар акра...

Иазыхоуп!.. Аа, еилалейт,
Ииуль агәаны,
Ашәанцәа жәылейт
Акәа ашта иарбаны!..

Хысроуп зехьынцәара,
Абрака инаркны,
Ирацәоуп аһсытбарақәа –
Ашыарҭаш каршны!..

(Ҧыцәа сашьцәа Лашәриаа
Акәа итархоуп...
Ҧыцәа роума!.. Ирацәоуп, аа,
Нак-нак! – еибарһсроуп!..)

Агәырҭеикәатцәа, ашәеикәатцәа
Хәсеи хацәеи аргоуп.
Изхарада? «Аһсацәа!» –
Қартаа рыбжьоуп!..

Имцуп, мап ус иказам,
Икоу Үакуп:
Изхаратцәкьоу ҮаҮаза
Ааһшра иаҮуп.

Хьызхәалагы дарбану?
Бцар рацәа зку!..
«Дхамабааит харт Арзынба!» -
Абри ауп ирҮаку!..

Қарт ауп дара зегь,
Рымчра ахьаһу:
Араанзагь, убраанзагь
Аҭәрақәа зку:

«Иаҗагыло зегь кәәкәтәүп!..
Ирмеигза ицкәтәүп.
Идәықәлатәүп Ақәәка –
Игатәу зегь гатәүп!..»

Избоуп мөас изнылаша,
Макъана инагзам.
Имазоуп урт андәықәлаша,
Егъыс ак мазам.

Август 14. Убасқанәууп
Иандәықәла ас зызбыз...
Убасқан әуп, убасқан әуп
Аибашыра антцысыз!..

Еиҗагылт нақ-аақ хәа,
Нақ-аақ: Ақәа-Қарт...
Шә-нызқьык – Аҗсынтәыла,
Җыш-миллионәуаак – егырт!..

Аҗсуаа бцар ркымызт –
Иуабашыуа ицәга!..
Цқәа иазықатцамызт –
Иазықатцоу иҗга!..

Шықәс дуззак инахысуа
Абра шыақатәаран.
Ауаҗеимшхара ахтысуан, –
Аҗсынра – Җсынран!..

Арзынбагы Дарзынбан,
Дхәатцамызт шыақак.
Иаҗын аиааира анбан –
Шыақак, даеа шыақак...

Убас шыақа-шыақала,
Убас напхыц-напхыц –

Ршыа тауа кәәпеила –
Харуаа цон ихьамтц,
Геи-шыхеи ирҗаәуан «Шәнеибац!» –
Аҗсны аиааира агарц.

Иагеит!.. Агәра згауадаз!..
Уажәшыта агәра умган!..
Иагеит!.. Закаә азхыадаз,
Уи хакын, иқәнаган!

Иаххылаҗшу Анцәа ду иоуп
Абас аиҗшгы зтаххаз!..
Иихьчаз – ихәитаз.
Иныхәаҗхьаз зхыыршаз!..

Иахзааз, ихәагылаз –
Ахаан хаштра зқәым!..
Аҗсынра зтагылаз –
Фышыа змам, ифым!..

Мап, салагом ирҗыцны
Аибашыратә аәра,
Зны сылаҗырзқәа ацны
Сеазысшәахьейт цыра!..

Схалагы соума ус аиҗш
Ицәажәахьоу, изыфхьоу!..
Аха аажәак усты
Жәытә-натә аахыс ихәоу...

Голиаф ддуун, дкааметын,
Игәыткәаган иҗаҗшра.
(Хаталагы уи д-Гефтәын,
Қалакь мацк әуп иара).

Ишәыз кәылзы мацаран,
Ихиан ибты, ихыц...
Дызҗыз җәаран, мақарран:
«Исиаиша уаи, уцәыртц!..»

Закаф ниртәахьадаз,
Ихәом, дрызтархом,
Закаф ижәлахьадаз –
Рылшарақәа азхом...

Даут дыхьчан, дарҗысын,
Дцәыртцит игәаҗны!..
Дызҗылоз ибжара акәын
Дахьыказ тцabyргны...

Шта дук аҗ еипҗылеит,
Аибашьцәа рзыҗшуп...
Ишҗеилгои хәа еилагылоуп...
Аизааигәахара иаҗуп:

Ахьча рҗыс Даутҗы
Ицом игәы тҗьаны...
Икьатеиах җтцәоит Голиафҗы,
Дихыччон дҗәыншьаны:

«Абри атцан иоума
Исабашьуа, сызшьра?...
Мшәан акратахума
Уи ишьтарҗьацра!..»

Даут ахахәи ацәхари
Икуп, аа, уаха акҗы...
Ишеилгаз атә ухәареи! –
Уи ауми ацъшьатәҗы:

Ахахә тирҗьеит уа цәхарла,
Уи акәхеит иаҗа ишьра:
Даазазеит дахьгылаз,
Дынкахаит агәара! –

Дынкахаит Голиаф ду,
Илахь тбаа таҗьены!

Дтахеит абас, адә агәта,
Хьзы игеит Даут аены!..

Хьзы игеит уи, Анцәа дицуп,
Дхеитцоит, имҗа атуп...
Ари – ауриа хәамтоуп,
Аҗшьафьраҗьы иануп...

Кашәара ақәым Ажәа! –
Аеарҗыцт еита!..
Хьзи-җшеи рымаз ажәлар,
Дрыгмыз Рхада!

Ирхысит урт имыхьтәу,
Иеикәдырхеит Аҗсны.
Дгылоуп Владислав ду
Голиаф ихы таҗьены!..

Адунеигҗы длакәнашьеит,
Деицырдырт Владислав!..
Гефаа дукәа ирҗхашьеит
Зыхьз нагаз Голиаф!..

Уажәшьтоуми Аҗсынтәыла
Җхьа ианцаша агәы тҗаны.
Изыхьчаз рмахәҗақәа рыла
Ахәрақәа рҗьаны.
Ари амтцәыжәфа инацоит
Аҗсынра Иахадоу –

Дҗызоуп, ихы ишатом,
Иароуп игәы итасоу...

Аха, сишь, закэызеи?
Иазыпшыдаз ас?..
Владислав ицэыласызеи?..
Ак аафэуеит дыдратцас...

Узланыршэарызеи! –
Дтагылоуп ифара!
Апсцэаха, иугэафьуазеи?
Унаскья хара!..

Зака ус дрызхьуазеи
Уи Апсынразы..
Зака мфа ибауазеи
Пхьатэи аразказы!..

Унаскья, апсцэаха,
Унаскья: иузом!
Псыхэа амоуит уаха:
Дааскьоит ауп, днаскьазом...

Москва!.. Закантэ угэахэа
Арпыхьааз хара!
Москва – уқэыпшратэ ныхэа,
Уқэпхара-ушэра!..
Угэеисра убра иаатгылеит,
Аетцэ талт Апсны!..
Иупылон лафьырзыла
Жэлары зегь еизаны –

Аеропорт аф акэын..
Март аз, хэылпхазы –
Қэеи-пшеи ирымехак иқэын,
Иузкаршэуам ацгэыпшы...

Изакэ цэалашэарои:
Иаалыркья ицэгьахеит,

Итэуон апсабарагь,
Убас аипш атаххеит...

Жэларык еицыкьыз-кьызуан,
Ирызтатом упшы!..
Гэанылагь ус еицырхэон:
«Упс атцака хапшы!..»

Имыцэа ушымфэпхьыргоз –
Еитахэашьяк змам.
Урт амшкэа шымфэпхьысуаз –
Фышь, нташья змам!..

Узқэатып угэхьаан,
Иуныруан уфхэара,
Уи уазхэыцхьан заа..
Саґааит фэпхья иара.

Сгылоуп саины, схалан,
Ипшуп хара Кавказ..
Ахы зыбжьаз рхэааф,
Нак-аак Гэымстала иахьшаз!..

Ара атанккэа еижэылон,
Ашэақымца цхатцас
Нак-аак еипылон,
Абзарбзанқэагы убас...

Ахтып иаргаз ахэы пшза
Шьац иатцэала ихкьоуп,
Амармалташь хахэ атцака
Ухэахьала абрака уиоуп!..

Абра иааталеит упхра –
Изсуан хара!..
Араатэи ахэ акэафра –
Назатэи удамра.

Ара – уара у-Голгофа,
Уқәҗара ес-шар,
Уаазаб, угәәкра,
Улахынтца, уцъар!..

Уғәҗхъа иарсуп ахәәқәа –
Урт рыбжьара ухъз:
«Аҗхъатәи Ахада хәа» –
Җсра-зра змыхъуа ухъз!..

«Шәнеибац-шәнеи» мацароума? –
Ахәрашәагы гоит...

«Аҗсадгыл ауп иҗстазаароу» –
Уажәәқәа аанхоит.

Уахгы-еынгы җажәиҗшьба җса
Җшуп, ичаҗшьафуп...
Аҗсаатәқәагы есыхәылҗаз –
Есышьыжь рашәа ахуп...

Цъанат хәа цъара акрыказар .
Икоуп уи абра...
Икалап ас аиҗш икамзар
Кавказ зқәа тыҗс цъара.

Рынаурқәа утаауеит
Ихъамтыз, итаһаз...
Урт уцуп, иузхъауеит,
Рцәыртца абрака иҗшьаз!..

Җсра зқәымкәа ииз җсра иқәума?
Ара – Аҗсны иагәуп.
Арахъ ихало ахахә-мәа
Назаза жәлар ануп.

Урт ес-шар иатаауеит
Утынчра – удунеи...

Абра җакала ирзаатуеит
Умәеи ухатареи!..

Ицалааит ашықәсқәа,
Иаулааит асы, ақәа...
Амреи амзеи гылалааит –
Иҗкымкәа ршәахәәқәа...

Италаз аетцә кыдлалааит,
Ислааит аҗшақәа...
Ашәышықәсақәа еишьталалааит –
Науагза абра –

Ужәлар рнапала
Унаскъагоуп Аҗсны Атцеи,
Уамадоуп хъзы-җшала
Удамра – умавзолеи!

Рушьбеи Смыр

Аңсны жэләр рпоет

АҢЫЗА

(Владислав Григори-иҗа Арзынба изкуп)

Сеикәшәырха абааҗс, стадырхоит хәа ахы кыднакьон Аңсны,
Иааҗызгәышьон, нас гыгшәыгтдас, абжа дысны, абжа җсны.
Ашьа ахыкьасуан шәарахтдас, хаҗа зыхьушәа днахәон,
Амца нақәтәиаашон агәгәахәа, уи иацразтдас рыгедырҗхон.

Ех, дабаказ ма хәынтқар дук, зыжәа хнытдакны хзыхьчоз?
Хахьчара акәым, ажәа җхала хгәы зыркәандоз, хаазыжьжьоз...
Ар абаказ, бцъар абаказ, цъаҗханылагы хтацәын,
Уажә уаахьаҗшыр шака шәарта...алаба затә еиҗш хзатәын.

Уа «хфырхацәагы» хцәыбнало, иқәтцны идәықәлахьан хара,
Цьоукгы еилабжьон: хнапқәа шытаххып иаҗсазам
аеырххара.

Цьоук анахьгы-арахьгы ихәмаруан, ахьшь мәахызго
акаршы еиҗш,
Изыхәыцуаз матцуран урт, афара-ажәра акәын рҗеиҗш.

...Җа цьоук рашьцәа, ргәыла-рызла азәгы мшата, акгы
мшат...

Рееикәдырхарцаз ирыҗсахуан маза рыжәлақәа, рмилат...
Иаагәынқуан цьоук: анацалбеит, иахзыҗшузеи лахьынтдас?
– Ех, аҗыза! – цьоук уазыруан, ицымхуа қәыцматдас.

Ускан, жәфанахьтә ахьхьа-хьхьахәа ахьтәы дачкәа урныргыл,
Анцәа ду уахзылбааишьтит уара, хгәашьамх, х-Абрыскьыл.
Дышхатәеишьаз зны Леон ду, нас иахзымхьчаз Қылышьбеи,
Дышхатәеишьаз Алакәаба, – сыжәлар ргәыҕрақәеи ргәырәеи.

Адгьыл иқәиааз ашьац хәчызаргь, адгьыл ануп, иагәыхәпуп,
Абла ихьтцыз алабжышкәа, аблақәа изыхшәаз иртәуп.
Апҕсы ҕыхтәуп ҳа ҳапҕсадгьыл, – ара сыҕоуп, аҳаҳаи! –
Апҕсынтәыла ахы-атцыхәагь, нырцәгьы-аарцәгьы убжы
раҳаит.

Рымчра уцыртцеит ҳабдуцәа, ҳцеицәа гьлт угәра ганы,
Урт тоубак-тоубак наршәыртцеит, акәылз еигҕш еилартәаны.
Уара угәаҕы, улақәакреи бцъар мцабызны идуркит,
-Мшәан, изуста, закә ҕырхатәеи?! – адунеи шанхо изырәит.

Ухәда аенакәнаршон уажәы-уажә зхьаа зызхымгоз Апҕсынра,
Ахәрабҕыц еигҕш уи ахәрақәа угәы нарықәутцон уара.
Ан жәынтацәгьа улҕыкьасо, улаҕырзышан ункатәон,
Умкьатазо цәашьы лашан ахатгәынқәа унархатәон.

Аха ҳашьхакәа инарҕыәуа, у-Аҳаҳаирагь гон ишгац,
Ухьз ианықәуаз нхьтцаа-аахьтцаа урапҕыла уцон ушцац.
«Даеа мацзак шәнеиха абаапҕс!» – даеа мацзак, шәа шәхатцкы!
Псататәыс уерутагәышьон ҳажәлар ргәәкрақәа, рразкы.

Шьеи-гәахәпҕыхши еилагылом, атцабырггьы амцгьы – убас,
Ишахатуп дгьыли-жәфани, зегь ирхаану, зегьы збаз.
– Апҕшәма ипҕшәмара дазырхынхә, – апҕша трысит хара нақ,
Хәыхәи-тцыси уи мтадырсит, ҕада аееитцнахит ҳбирақ...

Ахәа ацәкьарае иназазар, баша итымкьазеит, еикәхоит,
Хара ҳныхакәа зықәныхәаз, иара ҳныхеигҕш дҳаракхоит.
Аха ацәыкәбарқәа ахькатәалакгьы, рцәыкәбарра изацәцазом,
Иагьа рургьы, иагьа рхәаргьы, урт мшынны икалазом.

...Уара ажәфан зырмацәысыз, уара ашәышықәсақәа рцеи,
Уара адыд зыртаслымыз, изырхәыщыз адунеи.

Акапҕкапҕкәа пҕшьаала-пҕшьаала, зышәахә нытцакны ирхәало,
Пҕсыуа хьлтцшьтра рышта-ргәара шарпҕазыла иртапҕхало.

Уара азқьышықәса зырцәажәоз, ҳа ҳтоурыхкәа рыхькәыршәа,
Уара ҳбаашкәа реибаркыра, уара ҳанацәа рыгәшәа.
Ихацәтаһазгьы рыпҕскәа ртынчуа, рыгәкәа ирықәыәуа
убжәоуп.

Ушхапҕызац ухапҕызоуп, уара имицгьы урашьоуп.
... Уара ҳадгьыл еигҕш угҕшьоуп...

АПҔСХА

Владислав Арзынба изкуп

Дышьтагәышьан афырхатца,
дышьтагәышьан даапҕсаны,
Жәытәи-ҕатәи идыркараз ибла гәилкәа еикәыпҕсаны.
Кырынтә ирбылхьоу схәынтқарра
ҕыц ипҕашәзыркыз АпҔсха,
Иара иакәзу, ҳара ҳакәзу уажәы ирыцхатцәкьаз еиха?

Хашьха зышкәа тцаак иардысын,
еикәагылан еикәышьышы,
Ахра кнаҳа иаҕакнаҳаз арҕаш иахәлашәон абжы.
Мшын ихызлаз рхьаакәа зхьтцны
ихазгәамтазо ицәабон,
О, ҳазхыршьаало ҳапҕсадгьыл
цъара аекиднакьар ҳәа сшәон.

Дышьтагәышьан афырхатца,
дышьтагәышьан даапҕсаны,
Шьеи-лабжыши идыркараз ибла гәилкәа еикәыпҕсаны.
Руаз-шәеикәарақәа рыҕерылак
ажәлар сыпҕсатцас иаауан,
Зышәтра нызкылаз гәырәала адәкәа ҳәхәон,
агәкәа тәаауан.

Са сыпсхъазу, ма сыбазу,
уажэгы сшыказ сызхэазом,
Икэа старшэын амца иалаз – амца амца акны ибылзом.
Зшыа иағаз ршыа шыахитхон,
шыта зегь гөатан, зегь гөатан, зегь еилкаан,
Өада ихалаз цыоук рөашыө ыымт дахықәызгы дреихан.

Иан гөаныла слымтахырхөон, лышлара атөахуа лкасы,
Иаб еитамхэа сидышшылон, нас иашьазатцэгы хазы.
Ихъз иатцагыла ижылоз, аха ирылантцөоз ахқәа,
Сапхъа имөасуан тыхөаптцәара,
псра-зра рықәымзаап апсқәа.

Уака схөыцраө:
Дыдрыпшы-ныха – Анцөа дузза зыгөра игоз,
Уака схөыцраө:
Шытыбжь ала, апсәа ихыпһрааз еилзыргоз.
Уака схөыцраө: имч, игөтыха, икөашашыа, нас илаф,
Цлак ашөшыра узныцямтөакөа...
Ех, ушпһаццак, Владислав!

Дышытагөышыан афырхатца,
дышытагөышыан даапсаны,
Шыта иахцашыахуа дазхөыцуа,
ибла гөилқәа еиқөыпсаны.
Ахра харшөала ҳағызгаз, хөрашөа зхьахамгзас Апсха,
Иара иакөзу, ҳара ҳакөзу еиха еиха ирыцхатцөкьаз еиха?

(Агазет «Агара» №1, май, 2011 ш.)

ХҲАДА

(Вл. Арзынба игәалашәара)

Дызтцалаз ҳара ихазгазомызт,
Дызпһырцуаз ипһстазаара ахтнын.
Днаскыаагон, уажөнатөггы дхазхомызт,
Иахзымхьчаз, апсшыара итахын.

Акамаөеипһш зықөпһара иахөыз,
Ихөрашөа ахьхзымхөоз сгөырөоуп.
Игөнаҳа иатцөуп дзыпһсахыз,
Рымөа акны иреишуагь пһшаөоуп.

Рыпһсыцкыакөа еилатыруа ххыырпһар,
Ихпһыраан иаауеит Гөымста.
Хрыцхөахөит уртгы ҳаихырбаар,
«Ихәнажь!» – сихөоит Хҳада.

Избоит хазгы ыымаакөак, хымаак,
Избоит хазгы имканзо шөтқөак.
Иашта дааталоит апһшөымак,
Илхуп уи илаҳаз хқәак.

Амацөыс пһта хөашықөак ғөыхны,
Инышөнап изхыысуа ласхөит.
Адыдгы ихатцабыжь шытыхны,
Дуне иду иахартө иахынагзоит.

Хгылоуп ҳара ҳашыхынпһсылан,
Изылкөоит Тамара лкасы.
Хьтөы дацк ахышыкыл иангылан,
Пһшыатыпһкахь ихөноит Хҳада ипһсы.

Умтөыуан, о сыпһсқа хөыч, сгөыраз,
Уи имиц рыбжьгы иахөалоит.
Шөартәк хташөахыргы иудыруаз,
«Шөхатцкы» хәа дырөегь дылбаауеит.

Избоит сара шыа тцаулак,
Избоит сара икамхөазо храк.
Хөпһшөмара иныхөоит апһсыуак,
Инеиуеит итамхөазо ғбак.

Платон Бебиа

АРЗЫНБА ИБЖЬЫ

Уа амра лаша наӕ инахан,
Хажӕфӕн иатӕахит ашӕшьы,
Пӕхъагылада харт хӕгӕнахан...
Ихӕпхъоит Арзынба ибжъы!

Ан лӕзатӕ имӕ лныхӕоит,
Дикӕшан ихы-игӕы шышьы,
Апӕни лӕи рзы Анцӕа диӕоит...
Ихӕпхъоит Арзынба ибжъы!

Ахкӕа кырцхшӕагӕ реыдрыпхуеит,
Избахъадаз уи тӕы ишьы,
Уажӕы икӕшӕаз аӕацӕа нихуеит...
Ихӕпхъоит Арзынба ибжъы!

Иааикӕыршан апӕсцӕа шытамзи,
Уа хӕы-хӕыла дара шы,
Иара ипӕсахӕага аарла итамзи...
Ихӕпхъоит Арзынба ибжъы!

Дааргоит реалакны алашьцара,
Сакаса неимдо еикӕшьшы,
Дырпӕылоит ан – еишӕара-еитцара...
Ихӕпхъоит Арзынба ибжъы!

Изхӕаны итӕаз апхӕызба рыцӕа,
Убас илылалт доуха мчы –

Уаха дзымгылт дыпшуа ҕыцха...
Ихапхьоит Арзынба ибжы!

Амца далоуп, уа амца ашыра,
Хзыршэода зхэоз зцэа итачы –
Ахацэа ирбоит уа аланапшыра...
Ихапхьоит Арзынба ибжы!

...Ан лҕа ихатгэын днадгылоит,
Ажэџан иатцажым ашэшы,
Дтэыуам, уи мчык дыннакылоит...
Ихапхьоит Арзынба ибжы!

2013 ш.

Витали Амаршьян

Апсны жалар рпоет

АМИЛАТ ФЫРХАТЦА

Ешыра, Ешыра...ааи, Ешыра,
Ешыра ақытан ауп дахьииз.
Иеилкџа-еилҕэыцэра, игэашыра,
Амрашыроуп изеипшыз!

Данхэычызгы дыфцыркџамзи,
Даныџеидас – игэы еилчцазеит!
Дзыхшаз Ишьамдгыл апсы иҕрамзи –
Уи азыхэа ишьа еилашзеит!..

Хшыџла, дыррала иџеибата,
Атоурых атцахтэ уи дхынхэит.
Зны дналс-џалсны ибеит икыта,
Нас Апсны зегь аҕапхџа дкэит!

Дкэит – ишеито ахақэитра,
Ахыпшымыра шазааиго.
Шьта иазхоит, ихэеит ахыткэитра,
Апсџа иеипштцэкџа ибжы тырҕо!

Гэышпыла дрыжэлеит ихытны
ихақэлаз,
Аҕар ишьталт ихыпшыны!..
Иаахтны иаххэозар иахџа ҳақла –
Иара иоуп иҕызхыз, дад х-Апсны!

Рымч иқәымхеит иқәмақаруаз,
Ирызхьымхәеит ижәоахыр!
Еитарҕыцит хжәйтә хәынтқарра,
Иазышьтеитцит ауасхыр!

Ешыра, Ешыра...ааи, Ешыра,
Ешыра ақытан ауп дахьииз.
Владислав фырхатца игәашыра,
Амрашыроуп изеипшыз!

ЖӘЛАР РҢЫЗА

Ңызада изныкәом ашәарахқәа,
Аҥсаатә ҥызада иҥырзом!
Ахрақәагь иргәылхәхәоит ахра,
Руак хра-гәаҥшьымхар аузом!
Хзықәшәаз гәатан, имхәа мырза,
Ҙыц дахзылҥха, хәгәцаракны,
Анцәа дхәитеит хара аҥыза,
Хәахәы ихәарцаз инагзаны!..
Изхәахьада иигәаҕьызгьы,
Агәылшьаҥ асаса еихаркьаны,
Итахуп иаңеигарц иафахьазгьы,
Итахуп ирхынхәырц х-Аҥсны!..

Ахахаи амарца, шәеитцамхан,
Азә ухьамтцын ушәаны!
Зцьынць атцеира уажә иаҥсамхаз,
Ахаан дкалашам даҥсаны!..
Ас афрауаф данхаҥыза,
Анцәа данхаита уи дразкны,
Цьарак хаилатцәап хаипшыны ахызатцә,
Хнеилымшәо хнеилап хаихьыҥшыны!..

Борис Гәыргәлиа

АХАДА

*Аҥсны Ахәынтқарра раҥхьазатәи Ахада
Владислав Григори-иҥа Арзынба ихьзыншылоуп*

I

Анакә сыҥсабара ачыоуан,
Иаршәшьуан сыдгьыл ахата.
Сыгеи сышьхеи агәынқыбжьы рныоуан,
Сыжәлар изҥшыин Ахада.

Урт агәакрақәа хкы-хкыла,
Стәыла иақәлон хәаита.
Сыжәлар гьлон рымчқәа еидкыла,
Аха дгылан Ахада.

Дгьыли жәфани рыбла рхытуан,
Атх ағықәлон рлакта.
Ауафра акәзар аҥсы ахытуан,
Ауафымра ақяф азтан.

Анцәа идгьыл, Анцәа иатәаз
Атас-қябз рыоната.
Ауафьтәыфса ахас иамаз,
Имч хар акәын аҥсата...

Аха имак итәы-имаа,
Ифьтырхуан ибызшәа,

Идгьыл ртэыртэырц хыма-псыма,
Реыдрапшэымон уамашэа.

Идырфашьон ихы, итдыхэа,
Нарха имоурц ихата.
Итоурых ду рхы иадырхэарц,
Инаха-аахо «ацъыба» итан...

II

Ус иуазма зтэыла-псадгьыл,
Зшыа акэызтэоз псатаны,
Ила ишабоз еазэы инидкыл,
Дааины дтэар, игысы таны...

Дазымгылози дбаагэаран,
Ихьчон идгьыл, ишьялта.
Уи каларцазын игаран,
Дахшарц изхьчаша Ахада.

Дахшарц идгьыл ахакеитра,
Псыс иахалашаз згэата.
Уатэтэи амш-лашахь зтэышьтра,
Ирапгылашаз хадак.

Ус еипыш иказ дауцыпцэахак,
Дазтан сыдгьыл амгэарта,
Знык дани, икаитцозма пшыхак,
Даиуит идгьыл гэыфьртас.

Адуinei алымха итеихэеит,
Итэыла-псадгьыл атоурых.
Жэоахырра изызушаз иреихэеит,
Ихы-итдыхэа зегь еилыrx.

Нас таацэашэала dneи-аины,
Цкъагы игэеитеит ионата.
Ибеит ртэыла ишыкэло иианы,
Ижэлар дроур Ахада...

III

... Ускан цънышцэакэак еидтэала,
Ирызбон сыжэлар руахта.
Сыонра-сгэара дара ртэала,
Хьзыс ироурц: «акъапхта».

Ртанк уаарақэа ирхьынпашалан,
Икэлеит сыдгьыл кэахауа.
Икам-ианым тышэныртэалан,
Ауаатэыфса идырхауа.

Хара змазам амаалыкыцэа,
Рытэаабжэ жэоан агэы иташыа.
Неихыркэа змам атахмадацэа,
Цасхэатцэка блала ишыа.

Хапсуа милатра адац-пашэқэа,
Амца-кыоукьад иаргауа.
Итаркаца иакырц хашэқэа,
Имиц хцеира ныртэауа.

Хақалакықэа, хқыта ссирқэа
Иццышэ-тэарахан икатцо.

Ижыышуан, ишыашуан рырқэа,
Апсны иалалан иахьцоз...

IV

Аха...
Ахахэ уршыргы иткэацуеит,
Иткэацт хага, ха хапста.
Аға дахьнеилак дыбжыарзуа,
Изкэаршэшэеит Апсны ахата.

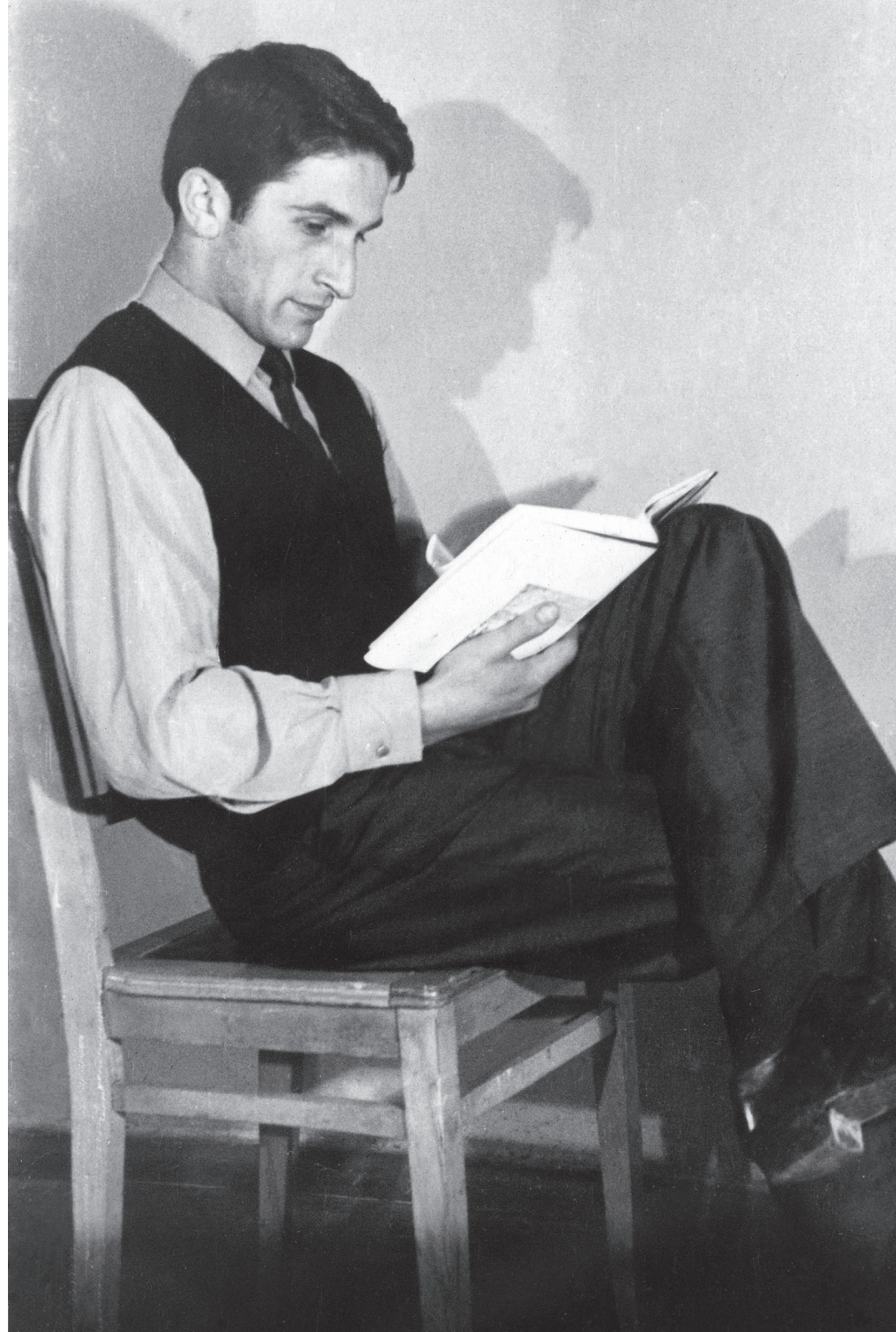
Хцеицэа хахэыртэиа игылеит,
Икэыцмакэаны, лымра уа:

Напышьашәала аҕа иҥылеит,
Бҕьар дахьамгауаз, дхәыруа.

Урт дрыҥгылан афырхатца,
Жәлар рҕеи, адоумыжъха.
Зыҥсадгылаз агәыр атца
Икылсуаз, Нартаа рцыҥтәаха.

Зтәыла, зыжәлан рхақәитраз,
Иатцагылаз ақәада.
Зтәыла, зыжәлар ахақәитра
Рыцызшаз, ажәлар рхада!

20.05.05 ш. Чаарқыт.
(Борис Гә. ифымтәқәа актәи атом: Ад.20.)

Терент Чаниа

АНЦӘА

*Аңсны Раңхьатәи Ахада
В. Г. Арзынба изкуп*

Ажәфән ихнаршәтит
Атса қәаршәушәә,
Алабжыш еихоит
Аңсны, хара хшьам,
Хара хтоурых зегь
Хызатцәла ифәшәә,
Уи адакьяқәә
Ирықәшуп ашьа.
– Аңсны, уабақоу,
Аңсуаа шәынхома? –
Ишгац игәыңтәаган
Ашьтыбжьқәа гоит.
Убасқан аңсыуак
Кремль аханаф,
– Хақоуп! – хәа фәтит, –
– Хақоуп, хәқәңоит!
– Аңсацәа ркынтәи
Са сдепутатуп,
Руази ррыцхареи
Срытцоуп сара.
Аңсацәа мацзаргы –
Ижәытәзоу милатуп,
Уи акәхарыма
Ирызто агра?

Имачуп, избанзар,
Икыдын ицәкьаран, –
Иазышәарыцон
Илакәу Аңсны.
Урт ирәагылон
Рахәа кны...
О, Анцәа дықоуп,
Дықоуп, иубома, –
Сахәоит уи ихъзи
Иажәеи лашарц!
Азәы ажәфәнаф
Дықоуп аргама,
Егы – адгылаф
Дықан дишарц.
Азәы – ажәфәнаф
Ирлашоит амра,
Егы – еизигоит
Хашьцәа цъарак.
Азәы дабашьуеит
Хыхь аҳарамра.
Егы – адгылаф
Ахра, атәра...
Илацәа хтызар
Аңсуа изыптцәазаап,
Икәшан иаагыларц,
Иуеи итахи...
Ргәатцәф инытцак,
Иңыршәоит кавказаа
Ацъныш иабцъари их.
О, убри ала
Дхысуеит ачархәаф,
Дхысуеит анацәа
Ргәы иарбаны.
Икам иа изыхәа
Ажәфәнаф цъарак хәа
Дгылоуп дааизаргы
Ашьа дарганы.
Аха...

О, Анцәа дыкоуп,
Дыкоуп, иубама,
Сахәоит уи ихъзи
Иуси лашарц!
Азәы – ажәфанаф
Дыкоуп аргама,
Егъи – адгъылаф
Дыкан дишарц.

(Ажурнал «Алашара» № 2; 2015 ш.)

Рулъ Лашәриа

УС ДЫКОУП АЗӘЫ

Владислав Арзынба ихъзынфалоп

... Еснагъ уи ипъсыцкъа ахыкказ аракәын,
Ижәлар ихъчарцаз дгылеит иара.
Изырфәо дыкам ххақәитра гъшъа аракәа,
Зәыр алахъ ичышәырц дафума Агъсынра?

Апъсуаа хәгәнаха датцалт ақыртуа,
Хдоухамч афәпъхъа, абар, деилышшоит.
Фыкәбал хәқәитрам ихәмоу ахақәитра.
Акәадыр акәына хыршәыгәқәа лашоит.

Ицъасшьом гәаф мцак шьоук ргәатца итацеизар,
Уажә хцъынцъ ишьагъуа икәлазар урт.
Абрака дызшьыша, дад, дхалазар Цезер,
Мазала ихуазар, дад, иахәызба, Брут...

Ааи, нас, азә дыкоуп... Ваха зеипъш дыкам,
Дгъыл-жәфан еибаркыра гәыхәтәыс изауз.
Итцла царцар ду, иагъа рургъы, ирызгъымко,
Реиха кны иадхалт, уи роуит рххатәыс.

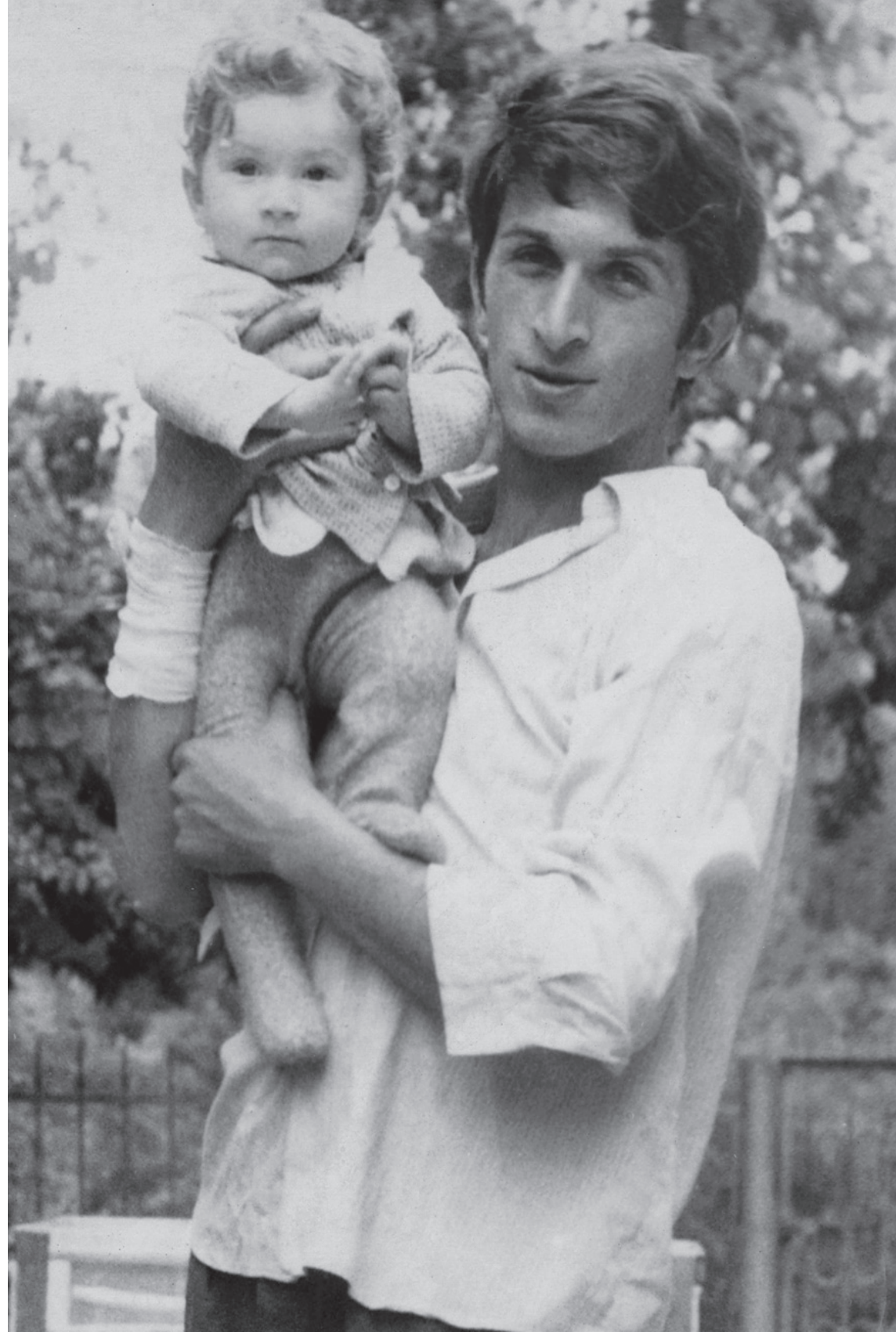
Гъшъаала ипъытлоит ашаха шәпа харшра,
Иаххашәоит икәарағны, егъагзам, абар.
Изылшода, иараби, хтеицәа ршъа ахарштра?
Изтахыда, анацъалбеит, урт рыхъзқәа нкабар?

Ааи, нас, азэ дыкоуп. Иажэа ҕеѳ хэашыа
Разкны дақешэеит... Уи ҳахъчеит хара.
Ҳхақәитра ианалнах, ижәдыруз ахәашыа
Уа, ихамазам аҕсуаа цашыак хара.

Дымшәац уи иахъанза, дкалом игәы тыҕо,
Кәалзыс иазыкалеит игәы ҕшқа Аҕсынра.
Ихъз нага шытырхзаргъ иахъа цәкъара тыҕны,
Изалшом хызатцәык аахарц иара.

Ханацәа иршәыртцаз ашәы хдырцахыоума?
Дихыоума, мшәан, зхала знышәынтра зжуа?
Ибжы нтыган аҕсыуак уаѳцас дычцахыоума?
Хҕеипш рызбома аҕсшәа ззымхәо абыжықәа?

Анцәа ду ибартоуп аҕсуаа зегъ хшыѳкра,
Ѵыстаа мчык хатцалт, цәгъашәа хаибарххоит.
Ѵаҕхъа Аҕсны уазгыл, са Сыхшыѳтра,
Уара иуеипшу дымгылар, ххақәитра тахоит...

Никәала Кәйтәниә

УИ УСКАН ДБИРАКЫН!..

Владислав Арзынба ихъзынфалолуп

Сгылоуп абрака адаблеипш ак сысны,
Сыпсы-сгәы икылархо, аамтагъ аанфаст.
Ус ажәфән атцараф, хара, иаамацәысны,
Абъыжә еиларгъежъ-еиларгъежъуа апш аст.
Пшазма уи, ишаауаз ифыртынхейт,
Сара сышътнахит, – уаргы, уагъазымхейт.

Атцыхә еипш иаман инеиуазшә атәыла,
Зегъ ааласхейт зны, нас, ихәхәхә
Сгәатца иахътахаз сзеитамтцуа сгылан, –
Дмақаруа ифәнааихаз сгәыла – саға.
Убасқан бжык, зегъы ирылкъаз, саҳайт,
Ипстыхга-псфыхгаха: «Аайт, аҳаҳай!»

Убасқан, аамта адаблеипш иансысыз,
Сышсысыз, сыбжасха санфылкъаз бнаршөырак,
Ихахаза сапхәака иааиуаз дарпысын,
Дагъаахықәгылт азыхәашь сзызмыруаз.
Урыртә икамызт уи, аха мыршьагъ
Шҳамам еилыскаайт арака машәыршә.

Арпыс дфырхатдан! Уи усқан дбиракын!
Ахьатра игәы итамызт, игәйдца душъуазаргъ,
Адгьылгы ргәакын, ажәфәнгы ргәакын,
Шәызегъ уахъ шәынхәпшишь, иауазар,

Қытеи қалақы амца рыцраст,
Икоугы ыкамкәа инышътарцон нас...

Шәхәпш уи амш ахъ, иузхымгашаз аамтахъ,
Арпыс даннеиуаз: «Аайт, аҳаҳай!» хәа.
Азәы алакәәф дынхоит, азәы аҳәамтаф,
Хаштра ақәым ахаан азәы ихәихәо.
Дубап ахеипш иулахо ихәааха,
Дахьанкъаз дынхоит уи, дахәаахаз...

Арпыс – апсаатә – имазейт апрыха.
Иланашьтит амшынгәәф аҗба апырсал
Дарбан, ишәхәеи, нас, уи иамырфыхаз?
Ихәбжәзцо дарбан аракагъ асал?
Аҗба анзаакәрыло, – ус егьихәтан, –
Дыбналом ифызцәа ныжъны акапдан.

Сгылоуп сымгылац, адаблепш ак сысны,
Сыпсы сгәы икылархо, аамтагъ аанфаст.
Ажәфән атцараф, нахъхы, иаамацәысны,
Җапхәа, абъыжә еиларгъежъуа, апш аст.
Зегъы здыруашәа, исзымдыруа аахтәа,
Ажәфән сатцапшуейт. Срыцхашьа, Анцәа!..

2005 ш.

Иван Микаиа

ХАТЦАРАШӘАН ИХЪЗ ХЗЫНХЕИТ

Уи д-Сасрыкәан хара хзыхәан,
Аиатә кыдҭаан иахзааигеит.
Ашәшы еикәатәа жәфәан ихицан,
Хамрагь цәыртцын илашеит.

Анцәа ила иара дныхәан,
Аҭсынтәыла дазкашәеит.
Аҭсра хышәашәа даҕагылан,
Изуаз ажәлар еикәирхеит.

Шьтахька ихьамтцуаз ак азыхәан,
Адуinei зегь ихъз ахъзеит.
Аҭсуа идггылаҕ даҭшәыман,
Уи наунагза дкаитцеит.

Иуаркалеиуа ашәаҭшь кыдтан,
Амреиҭш хәылбыгьхак дташәеит.
Итдыхәтәымфәаг ашәа аныфәуан,
Хатцарашәан ихъз хзынхеит!

2011 ш.

Белла Барцыцҭхә

АРЗЫНБА ИБЛАҚӘА РЫЛА

*Ацанбақәеи, а-Гьечбақәеи,
Җалааи җағдырҕа аныруаз,
аҭа диит хәа ианхысуаз,
рҭацәа ирылҭша анрылҭлак акәын*

Арзынба иблақәа рыла,
Аҭсны алахьынтә шәызбала!..
Хаҭсадгьыл иахылтцуаз алфә,
Ишәхамыштын, ҳацкәынцәа ршьа.

Ес-ииуа ирыциуа хзыхьҭшьа, –
Уҳагымзааит Арзынба Владислав.
Арзынба иихәауаз «Ахәрашәа»,
«Шәнеибац!» зыҭсахуаз иара илаф.

Аҭсуа иззымхәо заҭсшәа,
Ихәон: Уи, Аҭсны даҭаҭсоуп.
Арзынба дицыҭхьаза җағдырҕа,
Дышизеиҭш ижәула, уи даҭсоуп.

Арзынба дгылеит гәышҭыла,
Хаҭхьагылаф – Аиааира хзыргаз.
Биракха иашәылаз Ххыҭшымыра,
Хдоурых ирҭшзаган иазынхаз.

Арзынба дицыпхъаза шəныхəа,
Ихəазарц дзыпсахша агəцəа.
Ибызшəала хəдгьыл шəазхəыцла,
Хбызшəа иауам пхьацара.

Хабəцəа рхаантəи «Ахəрашəа»,
Ишəхəала, ишəхəа, ишəхəала!
Владислав дицыпхъаза пəгəырҕа,
Ижəула, ихьзала ижəула!

Март 4, 2012 ш.
(Ажурнал «Алашара» 3; 2015ш)

Владимир Зантариа

АНЦƏА ДУ ИЦЬШЬАНЫ...

Владислав Арзынба ихьзынфалоуп

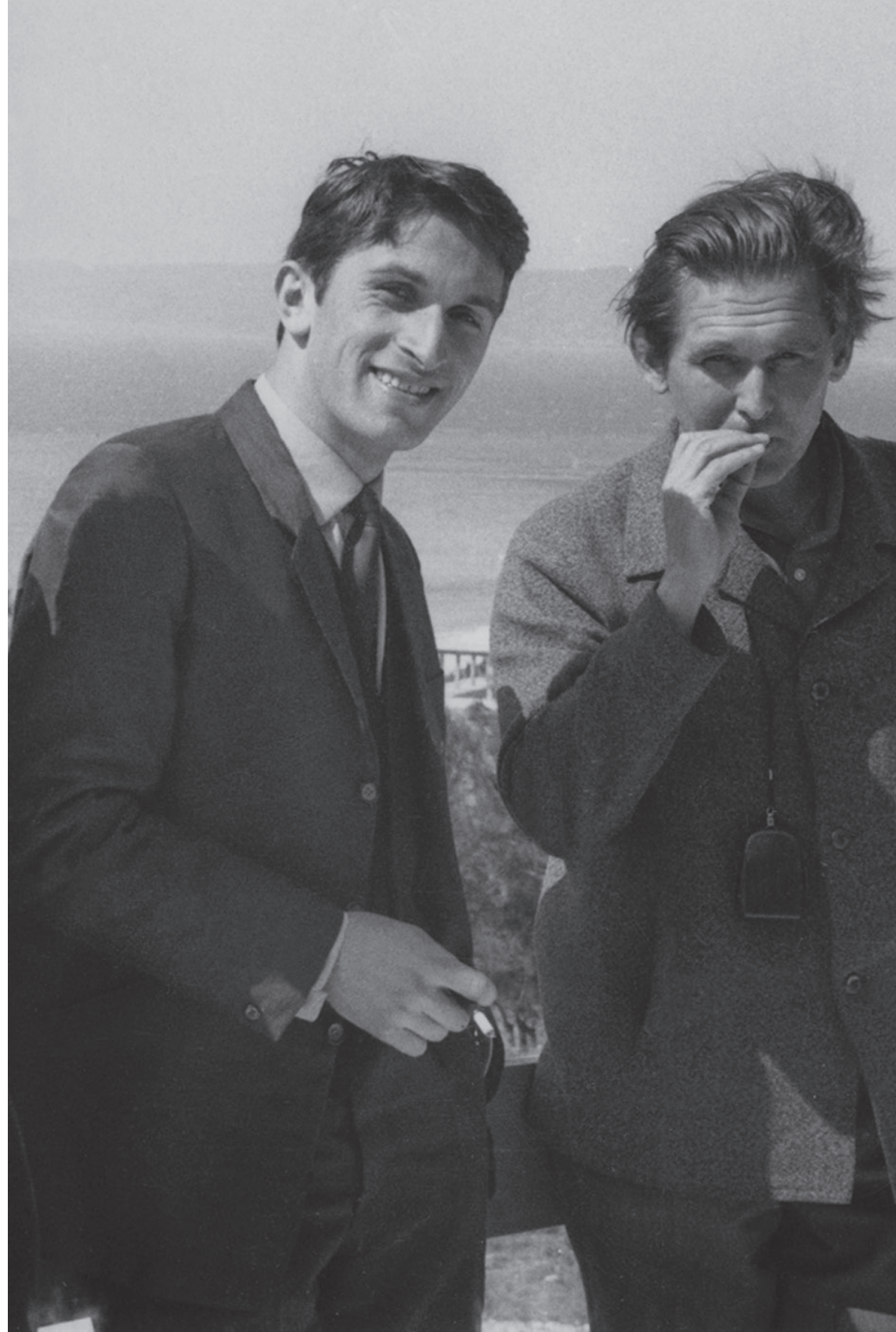
Ушинеиуа унеи, уус гəырфəгаз!..

Миха Лакрба

Урыцхаражəхəафуп агьсуаа, Агьсны!
Адуinei иаурхайт хара хгəала...
Анцəа ду ицьшьаны,
Анцəа ду илыпхала!
...Уа итəфəхəоу хəагəыжыла ахапгы,
Иртцысует, иртцысует уи агəашья!
Хьатра уқəым, иғəғəоуп уара угəы,
Угьсы нақəтцан уазықəғəоит аиаша!
Усоуп, ааи, цьоукгьы ргəы цəғəзоуп,
‘Еа цьоукгьы рычхара мачзоуп.
Уара уажəа фəцоуп, иразоуп –
Згəы кахəз – ргəы архатцап!
Азынцьырқəагьы пгьцəашт шыта лассы,
Шыта агəашьягь цысует, иуашəшəыроуп...
Даеа мачк унеиха, абаапгы!
Жəлар ргəыҕра – уа узын имаакыроуп!
Уа ипсəыхгазоу мфак рыпшааует
Удоухаи убафхатəрей!
Ханацəа ргəы нтыпсəаует,
Рылахь рыцьымшь рзатəует!..
Уара уапшəымахет агьсуаа рыпгы,
«Шыта агəашьягь цысует, иуашəшəыроуп...»
Даеа мачк унеиха, абаапгы!

Иухызаауа иуҥылоит Ешыра!
Ахақәитра абирақ шәыршәырлоит!
Уара ахрыҥхрагы уалтхьейт еибгала...
Анцәа ду ицъшьаны,
Анцәа ду илыпхала!..
Даеа мацк унеиха, абааҥсы!
Даеа мацк унеиха!..

1989 ш.

Лиолиа Тәанҗа

Аҗсы ахазар аҗсабара,
Ихәйт-хәйтүазар җара.
Сацәшәазом зынза аҗстбара,
Амҗа сықәлахоит җшаара.

Абҗар баша са исықәкуп,
Уи ахымҗас сазгазом.
Са сышәҗыкуп, са сызқәҗыкуп,
Скәасыбжә ахаан интәазом.

Узыркарей атх дагәа,
Узырмарей амш абас?
Умхәарчарын, дыкоуп Кәагәа,
Ушей-шейла сҗынҗ мратцас.

Аҗсы ахазар аҗсабара,
Ихәйт-хәйтүазар җара.
Сацәшәазом зынза аҗстбара,
Амҗа сықәлахоит җшаара.

Ғың еизызгоит ахыршәыгәкәа,
Рышҗта схыланы иҗахәу.
Иаасыртүеит иаркыз агәашәкәа,
Са иааскәазгоит ихароу.

Узыркарей атх дагәа,
Узырмарей амш абас?
Умхәарчарын дыкоуп Кәагәа,
Ушей-шейла сҗынҗ мратцас.
1990 ш.

Иура Пҗкын

МРАТЦАС УХЪЗ ҖАРҖХАЛАП

Аҗсны раҗхәатәи Ахада В. Г. Арзынба изкуп

Узрылсуамызт ажәлар еизаз
Лаҗырзыла уркәабон.
Еилагылан иац узҗызаз,
Рхы рыкәәе урҗабон.

Адгьыл тәыуон, ажәфан тәыуон,
Ас еиҗш амбаҗызт Аҗсны.
Агара игароугы иныруан
Җшамоу рыҗхарақ ххәәены.

Узқәатыҗ коутеит Ешыра,
Иахымҗасыз ухәҗра.
Иахәлугаз амҗа шыра,
Узҗынтәаауаз Аҗсынра.

Уа уҗака агәы еибафо,
Гәымста леилап ишҗкыруа.
Иуцрымтҗа хәаак уанафо,
Уа ухәрақәа ғызәзәауа.

Җашҗа дуқәа рхы шьткәыңәаа,
Уара утынчра рыхҗчалап.
Гәымста аҗхаақәа еиҗыңәаа,
Ухатцара ашәақәа рхәалап.

Җшацәгьак хажәларц ихынхәыргы,
Уара укәышра хәикәнархап.
Амра аҗтақәа иртәахыргы,
Мратцас ухъз җарҗхалап.

Инна Ахашпұха

МЫЦӘА – МЦА – БЫЛРА АҚӘУП

Владислав Арзынба изкуп

Атқ акәа стамзеит,
Ссаат абжыы саргылом.
Сгылт, ашаха смазеит.
Суадагъ сзыфнагылом.

Тыскгы таха снатом,
Схышә чапшыо ичырчыруеит,
Атыс хәычгы сашатом,
Схъаа амч снардыруеит.

Сгәы аатгылоит, иалшом,
Иазышытыхуам изтастаз:
«Сшәыкәыхшоуп» уи имшын,
Дхәкәыхшан дымфастаз.

Ацъбарара гәеитеит
Хәгәнахақәа рышхам.
«Сшәыкәыхшоуп» – иееитеит,
Хәпсыкъашьқәагъ ирышхан.

Иаххәымгаз азыхьқәа,
Рапхъа иара дырфыхеит.
Дырит акгы имыхькәа,
Ахәшәыц еипшгы дхәхәеит.

Игәы-цыблыха хәшәызаап,
Иҗырхъан аҗауахъ.
Халахъ уи данызаап,
Анцәа иҗынтә иҗауз.

Жәәан ду иаххагылаз,
Датдыргәан уи гәашъан.
Аетдә еипҗш дымгылар,
Җҗеипҗшгы зынза иәашъан.

Амца зхылтџа кәицны,
Җаеҗәа мца дагәылан.
Җадгъыл шазшәа дацны,
Иҗсы аҗараз дәагылон.

Җаи, хшыбзәз җаҗсызаап,
Җажәәан иатцагылаз
Дгәахамтеит, дааҗсазаап,
Блы етдәан дәагылон.

Амра рацәа абаказ,
Жәәан иазшәз акакәын.
«Сшәыкәыхшоуп» – дышгәәҗуаз –
Мыцәа мца-былра ақәын.

АНЦӘА РАШӘА

Апоема

Анцәа рашәа ашьха ирхыәуа,
Анцәа идгъыл иаҗауеит.
Згәаҗ назгәытцак уи иазыәуа,
Иаарта ицартан даахынхәуеит.

Имца ныхоуп ишәацъ еитазхәо,
Изқәа – дамыҗ – шыаны игоит.
Гәынхәтцыста бжбуп уртқәа сазхәо,
Анцәа рашәа зныруа ирхәоит.

Ахра рҗыба маза тазуп,
Бзык назхъымсыц уи хәахъоуп.
Шахәы мәазго Шахәшаә дацуп,
Арыц гәылшәа икаршәу җшьоуп.

Амцабз ика хра зхагылоу,
Зыҗсы ззақәу блахъча ихъчоуп.
Җсақәтца каршәуп хазлагылоу,
Амарҗа, шәымшәааит, иқәтәоу шьоуп.

Хыхбуп, гәыхбуп уи иатнысхыз.
Сгәы изтымәыз са сыбжьоуп.
Ишҗарацәоу баша инысхыз,
Җша уазыроуп, баша сжьоуп.

Ашьха атцкараә сымцахә наган,
Цәашъы мкыатан иадыркхъан.
Игәырҗазны зны игәыҗәаган,
Сбирақ замәаә уи ззаххъан.

Акы аңылан җхъара зушәз,
Иаҗхъоз иблақәа цахъан.
Азқәа хытџуан зытра иакышәз,
Сыҗсы – абҗыц хәыцгы ргахъан.

Ахра рҗабаә маза җыхеит,
Аҗсаатә ирхәыз абжы гон.
Аҗсы цқәкәеи Җадгъыл ныхеи,
Ртәы-рымаа еилдыргон.

Аинар хыәы ихьдац леиуан,
Жәәангәашәҗхъара азә дахшон.
Зыҗсы гәыҗра зылшоз дреиуан,
Иззымхашәз ирыта дцон.

Ашьха каҗкаҗ аршәаа иасит,
Гәыҗра ззымхоз ирахартә.
Аурт-кылкәеи, зымтәа бжбаси
Иааргон ашьтыбжъ – Ахәаи!

Аинаржыггы иаҗа дахон,
Аҗшқа ирытәа дыбжъакын.
Мцаеҗәа иатәҗәоз җарда днахон.
Мратәҗәа атәҗәара даҗын.

Зееимаа хьеҗуа Арашь ахънеиуаз,
Дахъзарц дашътан Абрыскъыл.
Злабжыш згәыдкьаса илеиуаз.
Ахра иҗылеит маҗанкыл.

Цаҗа лыхны уи, драгәаҗшыны,
Мцамҗан дықәйтцеит Җазшаз.
Дыблагәыҗран, дагъуаҗаҗшыны,
Җашта дталаанза дызбаз.

Ибжыы рылаҗит ахъырҗар,
Уи ргәы итыҗыз хаҗа бжыын.
Ахаҗә ықәыргыла идырҗар,
Иҗыхха игарцаз уа дыҗшын.

Ахәыхә шкәакәа аҗсы мҗазгоз,
Зны иаҗытшәон, нас иахъзон.
Анцәа ихәамта дыр еилазгоз,
Изымгоз гәнаҗак иман дцон.

Амшын дхытцуан анкәа ихызлаз,
Ацәқәырҗ жәыла кәашза иҗсуан.
Җадгъыл ақә ауп зтәицәа зцәызлац,
«Шәнеибац» – ахрақәа артцысуан.

Шәа узынкылом здашьхәа җырҗо,
Имшәабарцыз җсуп ихәшәу.
Ашәаргәында ар драҗгылом,
Ахгыи иҗсы ишәу.

Гәуп ицәажәоз абз атыҗан.
Хатца матәам абцар тымкәа,
Абз иахәуа нхоит ихтыҗны,
Атәы дтәитәыххоит игәы анимкәа.

Апҗа ргәарта аҗхәагыла
Гәрагара ацуп, рымҗа җыза,
Шәартәк иаҗсуам ианаҗыла,
Зегъ ирылшом уи аҗыза.

Аҗсы атәарта, уҗсы знугаз,
Ицсадгъылхаз ибашоу нышәым.
Аиха матәа амца иеҗәугаз,
Мца аҗыларгыи, баша изрыжәым.

Ари җхызым, зынза илакәым,
Амца иалгоуп Анцәа иажәа,
Амца малгоу уаҗа ихъшәашәом,
Са сзыхцәажәо уртқәа ракәым!

II

Иахәалак, иахәалак –
Изхәоу абжыи.
Сгәы атцәаабжъ иснәтом аҗшыха,
Иабаго, макъана имшацтеи шыжыҗы?!.
Закәызеишь сзыргәамтца, сзырҗыхо.

Аҗсы амҗа иануп ишаҗо,
Иухъшагъ заа иадыруеит.
Адыд зҗамчыццышә зҗо,
Хәаахак сгәатца ианыруеит.

Амрагъ лақәит илбааны,
Аехәа мкәатарц ахушәа.
Сыҗсы акәзар ицаз иҗырны,
Доуха мчык снапатца ианушәа.

җсыцқәак ибжыи саҗауеит,
Ицар жәҗан атлаҗ икнаҗуп.
җшауазар нырцәынтә иаауеит,
Гәырҗатцлак саштаҗ еитаҗуп.

Ақәылаф дгылоуп даахәны,
Хысыбжык ашьта дхыпшылоит.
Иаауа зегь цом ихынхәны,
Хәра баапсха адгьыл ианылоит.

Сытдла-пшза, ишгылоу ишәтны,
Амахәкәа кәыбан иргарцу?!
Идәыкәлаз уаангыларц уоны,
Апсымтәра дунеи уахәхарцу?!

Ұызтыз ибжы назазом,
Ахпызара амфа тархагоуп.
Зыпсадгьыл зыхьчо дтахазом,
Ипсы-цкәа жәфангәахь ифагоуп.

Дилароуп арака инашпам,
Адгьыл ахәақәа зныруа.
Апсахы иабгьы дипам.
Дыпсықәхоуп адгьыл дуазыруа.

Хадгьыл агәашә ду иаркыз,
Хазшаз цапхак азкаиршәит.
Иныхәа мазажәагь зныз,
Иныхәаз азә икәа итаиршәит.

Хәи хәа игаз уи абжы,
Бжын зегьытцәкәа ирмахашаз,
Уи акәзаап сзырфыхаз шыжы,
Жәипшыын уи амза исзашаз.

Мца мфан сызныз уи нахыс,
Гәыбра дунеикаф санхалан.
Ахракәа ирфьтцкьоз асхыс
Ашьтыбж са сгәатца исыцәталан,

Шьахит-бакак сеипшыны сынхон,
Фырхатца хьзык насшәа изынхалаз.
Хьзызатцәык – имшәаз – стахон,
Афырхатцара уаха исзалаз.

Сихаштхьан сызшазгьы, драцәан.
Ашьамфаф жәларык изыпшыназ.
Дзатәымзи Анцәатцәкәа, д-Нцәан,
Иҳацишаз халахь ианыназ.

Ацәкәырп анхытц иагахьан,
Хгәырбракәа рнышь затцә хзынтәалаз,
Апхызкәа рдунеи тцкәкәахьан,
Икыдшәалаз етцәак еипш италаз.

III

Аеыхәақәа неиуан еивасны,
Аеыфцкәынцәа артцәаа ихәхәон.
Атәым уаа апсуара иазцасны,
Тәым дгьылкаф апсуашәа рхәон.

Сыцәангьы сфыхангьы ихамтцә,
Апхыз дунеи саман стасны.
Аеыфцкәынцәа рашәа абамцә,
Хсаалакгьы кыдын – Апсны.

Жәфангәафь игәастәит фәапшынын,
Ахсаала агәтатцәкәа ианын
Ари ажәа, ахымца сафыхны
Сааишьтит, жәларыкгьы сзыпшынын.

Ускан са сакәын, схататцәкәа,
Апхызәфь лакәын сызлаз.
Фәапшызар, ажәфан агәтатцәкәа
«Апсны» хәа сзанитцәит Хазшаз.

Дунеи дук иагәтан сара стәыла,
Ирхәынчарц ируан алаура.
Схәы абжа зыстаз сара стәыла,
Дашьтан иурц измура.

Аамта иалазхъаз җбакгы,
Иакәтәаз ама ихынхәуан.
Ихышътра дықәлон сашъакгы,
Нартаа рахәшъазатә дгәыкуан.

Саркьалбжьны угәатҗа җызтәоз,
«Шәнеибац» ашъақәа аргылт.
Хтоурых җыц афыраҗ ианызтәоз,
Ибраскьылха атҗеицәа хазгылт.

Фыстаак аблымфа данылеит,
Ачаҗьатцәкьа хаштаҗ имирц.
Хныхақәа ахызатә иаҗылеит,
Хбиракьлаша атәымуаф имкырц.

Шъауардын – җшыхәны дхазхалеит
Аҗыза, игәазтаз ақәылаф иҗба.
Дхызатцәха ахымца даҗагылеит,
Җсҗыхфыс дааишътхьан Аҗа.

Ари ауаф хәамта-җшъак ицын,
Иныхәаҗхьыз хадгьыл иашәтцан.
Лакә фырхатцак дырҗыцын,
Җсҗыхфыс хтәыла дазшан.

IV

Амш еицәкьысуан, лаҗырзны
Иахәлыкәкәоз сыкәа итәтәон.
Сгәырҗьарақәа рышътатцәкьа сцәызны,
Сгәашаха схала саатәон.

Ахьефбжь тыфуан ахаҗатцан,
Икьыркьыруан арашъ иҗахәаз.
Кәиц хәычык таршәын уа сгәтцан,
Ахрашәа тыфуан – еихаз.

Ахтысқәа сышътан сыҗхарсны,
Амшқәа ашықәс иеихан.

Хатцатцас стәыуон схы сасны,
Иҗа затә дтахазаап Шъахан.

Ахызатә, абомба, ахаирпланқәа,
Ахәхәабжь зегь реиха сызшыуаз.
Аибашъра еилазгоз хапланқәа,
Аҗхәыс бырг аҗжәага иашыуаз.

Аҗхызқәа срылалон схьахәны,
Сгәыҗрақәа рымца иҗхәатәаз.
Амзаҗа илеиуаз ихьефны,
Ацъ амтцан сгәақуа сантәаз.

Аурт бааҗс амахәқәа җнахуан,
Ацътцла ду шътан ижәжәаны.
Амзаҗа сышқа илбаахуан,
Ахьтәы дац атцыхәа иаркны.

Ажәфанахьтә хатцабжьык аафуан;
– Бымфақәа рыцқьоуп, бымшәан, –
Ашъац иатцәҗ амзаҗа кафуан,
Ахатцабжь: – Иббахыз бымхәан.

Сгәақуа шъхамфак саҗалон,
Сеимаадан, шъантца – мфа, схәын.
Изулак шъхақәцәан сынхалон,
Сеимаақәа сцәызгаз сзыҗшын.

Иҗыцын, сеимаақәа ажәзамызт.
Тцлак амтцан игылан даргьы.
Избаз ашъацгьы иатцәамызт,
Иссирын, иҗшзан еихагьы.

Җшахаак асуан ахәхәахәа,
Инытцакны Ахрашәа рхәон.
Изхәозгьы җрышашәа, ахәаха
Рымта, ашәа Аҗсны зегь иахьзон.

V

Сыпсы акэын исыхуаз, игэастон,
Иаламзоз шытыхны иакын.
Арѡашкэа ахрагэы реартон,
Ахракэа ирылтцуаз гхзын.

Мцакыдлан исныруан са сгэатцэ,
Сыпсы амцаэ иблырц иахьафыз.
Ахы хьантэ ткэацуан уа хкэатцэ,
Ныхэаран ускан сангы дызфыз.

Хаехэамца алѡа зыпсахыз,
Птеикэатцэан хадгыл иатан.
Хныхакэа рымчра ифнымхыз
Псахѡык дыцкьашэкьа дыштан.

Дханхалеит дамыгны дахнымтца,
Адоухамч узагызом, ушнеиуа иухзоит.
Агэыпныхэыхшгы зны ишахамхоит, узтымтца
Хақны ухшара ирзынхоит.

Аеыѡкэа зегь апхьахэ рызгома,
Лакьѡыра абгыщкэа ааныртуеит.
Алахэа кыруеит, шэа азхэома,
Амтэыжэѡа змоу зегь гыруеит.

Зегь хатцоуп гэнахак иахзымго,
Ахрыцкьараз аамтагь аауеит.
Анцэа хэа азэ дыкоуп иузымжэ,
Зегь гэазто, хыхынтэ дыпшуеит.

VI

Нартаа хьызрацара инеиуеит,
Сасыкэа дырхаштны инаскьоит.
Апшамѡас гэыпжэага леиѡеиуеит.
Ашыыцра жэынтыгьла катхоит.

Иахэалак, иахэалак ааѡуеит,
Етцэатцла етцэашкэа фышэшэоит.
Амш иагэылкьаз саркьалбжык каѡуеит,
Агэыбракэа ргарашэа шэымтак иеикэтэоит.

Дгэакуеит Апзыза, иеышыкыл дангылоуп,
Жэѡанахь дыхэнигоит Хазшаз Атцэа,
Зуахтамтцан игылоу, Ажэлар драггылоуп,
Сшэыхэоит, Ажэлар, Аныхэагхьыз шэхэа.

VII

Апсра абла итагхшхьоу, Ифырхатцоу,
Апсратцэкьагь данышэоит еикэшэар.
Шэыргэындак ахьмызгь данатцоу,
Апшатцэкьа иахэоит ихэатэхар.

Хазшазгьы дзыпсахуаз дизгэамтеит,
Ажэѡатэи икэшэеит атцэы.
Мцынагхэа угьы деицгэартеит,
Гэѡарас дыркызаргь еазэы.

Амца ианалпоз аеытцэкьа,
Ахызатцэкэа амш андыргьоз,
Апца затцэ даныржуаз аенытцэкьа
Анацэа рымра антэшэоз,

Неитамхэак Апсадгьыл дазгылеит,
Амыткэмаф аччабжэ иахаит.
Мыштыцэгьан рымѡаф дыргылеит,
Иртнихыз хамтак ирхаит.

Имгьазо аамтакэак ржымдыр,
Агба акагдан измышьтца.
Ацэкэыргькэа иреисо ахымдыр,
Жэларык ргеипгшгы зхэеуа.

Апсахѡы дэыжэлеит иеыхэа,
Иатнихуа нацэала ипхьазо.

Иахәалак, иахәалак-пҭсыхәа
Каитцашашәа уахьадоу дахьцо,

Мшы лашак амра зыцгылаз,
Пҭақьашак дағаршәуп иара.
Ақәылаф хахатцәкьа ижәылаз,
Дацәыхьчо «ихәтамыз» аҭсра.

VIII

Ахысбжькәа ажәфан дырдагәон,
Ахтыскәа адардхеипҭш игьежбуан.
Артцәаахәа ахәхәабжь еиҭагон,
Сахьгылаз еазныкгы сыпсуан.

Сбыргын, санымкәа сандуун,
Ҷыцныкәа еихызгон сшыаға.
Дунеи дуззак сшәын исыцәдуун,
Ақә иахагылан сзыхьчоз амаға.

Шьала уи Ҷыхын, ашәала ишьтыхын,
Доуха иашьаназ жәлар рыхзы.
СҶахә – ахәартә – дгьыл ианыхын,
Хы-мәас злымкьоз пҭсы – акәалзы.

Цьныш напыкгы уи иакьымсроуп,
Зхәа зыцгыло нап иакуп.
Гәы ццакырак хшыф иапҭымсроуп,
Уажә хамтцәыжәфәкәа ларкәуп.

IX

Ахызатцәкәа рымшкәа шпҭацои,
Асаат хыцкәа ашыа рыхьшуп.
Хадгьыл ныхәапҭхьыз абацои,
Хасабицәа Лата ишьуп.

Аетцә кыдшәа хәфны ифнаршәуп,
Шьац иатцәара хашта блуп.
Нарт – фырхатца инаршә знаршәу,
Апҭсны атцеицәа амәа ркуп.

Лакә лагашьоуп ара ахтыскәа,
Лакә нтцәашьоуп ирзыпҭшу.
Апҭша иаанагоит аҶыцкәа,
Иацтәикәа ракәзам урт зеипҭшу.

Цьарак иҶоуп гәыцрак аиуа,
Ирашь дылбаашам Ахада.
Аамта хәмаруеит, иааиуа еитцеиуа,
Хдоурых пҭцәахақәа рхата.

Анцәа итәыла, Апҭхьагыла,
Имәа гәеитоит Зегь зымчу.
Анцәа ихатәеишыаз атәыла,
Анцәа ибла-хаа зхьыпҭшу.

Ахьхьа-хьхьахәа азиас цәажәеит,
Ашьха ргәыжәлагь фбахеит.
Хныха-пҭшыақәа еилагәжәажәеит,
РыхҶа ақәылаф издырхеит.

Цыси-хәыхәи еиларчырчырит,
РгәырҶьаҶхәаша рыма ибжьалт,
Бзиа шыказ зегьы ирдырит,
Афырхатца ашта дталт.

Ихәатха кнеихаит иахьыкнихыз,
Амцагь датцхеит абз ирц.
«Сас» иахзааиз ишьта анихырц,
ХайтаҶызхыз Хакә дапҭшырц.

X

СеитарҶыхеит Анцәа рашәа,
Ашьха ирхыфны исахауан.

Деитәеыжәлан Гәымста хышәашә
Дырны, Хәыхы дазаахауан.

Анцәа рашәа ашъха ирхыфуа
Анцәа идгъыл иахауеит!

Сыпсрафны сыкан, стәыуан саауеит,
Аеыкәаха зәыкәшаз амзагъ таауеит.
Жәфан-благәы иазымкыз
Лабжышла скәабоуп.
Стәыбра – псаатә – лас
Амтәыжәақәа птәоуп.

Амәақәа еихысуеит, са сымәа газам,
Сныха-саркбалгы абз тазам.
Сшәаць мәанызго март-пша тәытәуп,
Ацъныш дахықәсыз ацхагъ тапәеуп.

Ахрақәа ирхыфны иаафуеит ашәак,
Ихрашәоуп, ихәрашәоуп, уаргылом цъарак,
Ага санылан ацныш тәаауеит,
Ацәқәырпқәа хәааха Нырцәынтә иаауеит.

Арашыгы кырккыруеит, иакәтәаз дызбом,
Ахапјатца итәфархәаз ажәак идырхәом.
Зымшақә лашара зханы иадыркыз,
Ахәамта афырхатца игәашәқәа азыртыз

Дыстәыуон, игәнызгон
қәрахымзан дахыцаз,
Схакәын сзыхытәуоз,
Са сакәын икәаз.
Сгазамзи, дыстәыуон жәфанка ипһырхъаз,
Итәыуатәқәаз шыказ,
Ишгылаз ипсхъаз.

Игор Цнариа

СГӘЫҒЫРТА С-ХӘЫНТҚАР

Владислав Арзынба изкны

Иаххысыз ашықәса сантыс ағыц сынталеит,
Сықәрагь хынџажәеижәба апкаџ аасыхнаргеит,
Сыжәлар знысыз агәәкрақәа сыртысит-сырталеит,
Убартқәа зегьы схыганы иахъанза сааскьеит!

Ф-џык ахәынтқарцәа сышытахька исыпсахит –
Урт рахьынтә дсыздыруам изымпсахыз х-Апсны –
Иаххыччоз ирыцччоз зегь аамта иннахит,
Иахъанза саагәышьеит имцакәа сыпсы!

Атцыхәтәантәи ашықәсқәа уа ухазкашәагәышьеит,
Анцәа дузза ухәтәеишьеит иџухырцаз хәпсы:
џстааи цьныши ихақәыршаз наќ
ипхаутцартә улшеит –
Агәы аурдагәышьеит хтәыла хәычы Апсны.

Ажәлар утцагылан ухацкы кадыршәуам,
Акәығара ирутаз иахъанза иааргеит,
Аха ипхъауцаз ахәымга макъана игәы каижьуам –
Деитаџкырц азыхәан хәфнатқка еилирбгеит:

Цьоукы-цьюукы апсуаа аиуара ибжъазтаз,
Ирхадырштын иахъиуахъаз ишка рхы дырхеит,
Ажәлар иџарылалан аиғара рыбжъаразтаз,
Ирыбзоураны аишыцәа архнышьна еимџдырххеит.

Аха гәығрак снаџоит пәеипш бзиақ иахъааиуа –
Уқәыпшра иунаџоит хәа уатцәтәи анапха.
Иааукәыршан иуцкласуа акәынгацәа уриааиуа,
Хажәлар урпғызан хәа сақәгәыҗуеит џапхъа.

ВЛАДИСЛАВ АРЗЫНБА УАХЬ!

Агәылшьапқәа урџагылан
Уаса шьткәыцәааны уқәҗеит,
Ужәлар гәакъа урапхъагылан
Ахақәитра ду рзааугеит.

Дәәазәызар илшарызма
Агәағьра ду аарпшны,
Дымшәазакәа пхъа дцарызма,
Ахақәиттәразы Апсны?!

АНЫХӘАҢА

Владислав Арзынба 60 шықәса ихьйра иазкны

Нарт Сасрыкәахәагь узырхәоит –
Сара дацыстџоит: Абырскьыл!

Амчра зымчу – Хазшаз – сихәоит
Агәамчра уоурц, сҗатхь аанкыл!

Прометеи ду иеицырдыруз,
Ашәа ихихәаахъан Есхьил –
Баша ишысымхәогьы удыруз,
Узидыскылогь Абырскьыл.

Хә хәпсадгьыл уалнахызар,
Апсуаа ххыбаџ хәа-хәынтқарс,
Утцашьыцәа иртахымзаргь,
Ухьз нхоит атцәфаншьап арс!

Жәлар ыхәыхгас, реикәырхагас
Укан, укоуп, укалоит –
Амѡа илугаз хырхагас
Иузылыпхарцаз са сҳәалоит:

Амчра зымчу – Хазшаз – сихәоит
Агәамчра уитарц, сҗатхь аанкыл!
Иахья апҗсуаа хгәырҗьаныхәоит:
Бзантцы уҳагмыз х-Абрыскьыл!

Екатерина Бебиа

*Атһсны ратһхьатәи Ахада Владислав Арзынба
ихъзынфылоуп*

Ахра аҕкьара зымфа аҕыгоу,
Аха анцәа илҕха зхьыршоу.
Кавказ ду акны зыхъз нагоу,
Иахбираку, иахбакоу.

Аибашьраҕы аҕа дхьазцаз,
Хар ирҕыязаз, ирхадаз.
Хажәлар азәыкны еидызкылаз,
Амцашыраҕ еиқәзырхаз.

Хазлаҕархәоз азынцьырқәа,
Иказамшәа иҕыхха изгаз.
Амилат мацгыл ишрымоу азинқәа,
Адунеи акәакьқәа идзырхаз.

Хбирак шытыхны ҕхьака хцартәеипш,
Хажәлар амфа тбаа дзырбаз.
Ғаҕхьа хадгьыл акны ханхартәеипш,
Ххәынтқарра ҕыц изшаз.

Зыхъзи зыжәлеи иҕшьоу ракәны,
Хтоурых назаза инхаз.
Хабиҕарақәа ирбиракны,
Ухьыз ҳацуп Владислав!

Енвер Ажьиба

*Хәажәкыра 4, 2010 шықәса. Ашьыжъ сусуртатә ка-
бинет акны сыштәаз, длаҕырзышо даафнашылеит
ҳинститут адиректор Уасил Ағзба. Исеиҳәеит
ҳ-Владислав адунеи иҕсахит ҳәа...*

УИ АМШ...

Уи амш рыцрытцуама шыта сытцхқәа,
Сымшқәаггы инырхыҕраа ицазом.
Ак аламзо инеихъеит са сықәрагъ,
Смажәуазар, шыта са сҕахазом.

Уи амш... Зака хьаа илазаеи,
Имблырцаз исырцәартә сыҕәҕәам.
Москвантә ... Уи ател итазаеи
Раҕхьа ҕызтыз Атһсныка... Гәы изтам.

Акәымзар иаанҕасуан уи аены,
Ателқәа уаха шәацъра рымурц.
Сҕыза Ду, угәеисра сахацны
Самазтгы, уеикәхарын, са сыҕсрын.

Уа уда иаҕсыхәои шыта сыҕсадгьыл,
Уи ахәрақәа макьана имҕьазацт.
Ххақәитра иахзааугаз уҕс адкыл,
Иааугәыдкыл узхара иумбазацт.

Уа уда шыта зымшра ххаҕхода?
Сдоуха ухәоу?..
Иахзымышьчар ҳәа сшәоит.

Дырфегьих хаайдкыла хзыхьчода?
Мчы хэашькэак аныхеипш хдыршэоит.

Шьыри, утсы афыхра, сбаагэара,
Са сытсфыхфы, усызхымгар калап.
Владислав, саргы исымоуп ахара,
Усымышьчеит, гөнахак згалап.

Уи амш... Зака хьаа алазазеи,
Имблырцаз исырцэартэ сығәғам.
Москвантэ... Уи ател итазазеи
Рагхьа фызтыз... Исхысыз сырғҕа...

УБИРАК АЦАКА АПСНЫ!

Владислав Арзынба ихъынфалоуп

Ахьча иуапеипш,
Сухаршэзар стахуп, Апсны!
Ашьха уарба иафыха,
Умтарсра иахьагы иашьтоуп.
Сгэатца утаршэны усымазар,
Лагш уцэыхьчо, утэахны
Тынч гсра сазхэыцрын,
Аха утшзара сымч мырха зхытцроуп.
Сынарха иацуп
Сгэыбракэа рымч-рылша гьагьақәа,
Снаиазцаар стахуп
Уажэ Леон, збакацәкьа каттам.
Иахьанзагы
Шэазызрак афыцьбареипш исхымгсаацт,
Сымшэакэа... Сышгамшэои...
Амхацьырцэа акыр инхацэеит зны иахьцаз.
Хныхақәа срыхэоит!
Жэларык хауп урт хныхақәа зхылагшуа,
Урт рытцака
Азэы еипш ханыкам цьарак хаизганы,
Ақэыцьмақәа еимдырххаз

Апсататэ хафыхаха хақәхар,
Иахылапшу ихархэои?
О, Анцэа!
Дырфегьих ухахэа, хгазара шахиааило баны...
Дырфегьих хапхьагылаф!
Ианаамтаз хаикэырхаф жәфанахьтэи дхаутеит.
Хааигеит иахьанза.
Издыруеит, уи амшра уатцэгы хаикэнархоит.
Хпүшэарц ихаутаз
Апсадгьыл имачымкэа хтцеира ахтнахтеит,
Хара имцхэу дхамазам,
Дырфегьих унахмыцхраа хтахоит...

Умар Иаричев

Чечинтәыла Ареспублика жәлар рпоет

РАҢХЪАТӘИ АХАДА

Ө-цәаныррак ҳаҗстазаара тнагоит, –
Агәыҗра, абзиабара рыгәрагара ашыра.
Акәа иацәыхарамкәа уаҗа еилыҗхоит,
Иҗоуп аҗсуа қыта Ешыра.

Амшын, ажәфан, ашьха, еиҗа ашьха,
Кавказ!.. Европагъы, Азиягъы иатәым.
Змилат назаза насыҗла иркәашьхаз,
Владислав Арзынба убри ақыта датәуп.

Аиааира Дузза ашықәс – җынҗажәихәба, –
Уи ашықәс иирамыш иарыцхәын.
Ажәфанаҗ еилымшәо Етҗәаҗбаа еилыцъаа,
Етҗәак иразкы иазылыҗхо ицын.

Амҗақәа есымша иара дахьнаргоз,
Ашықәсқәа рфыртын дагәылсуан;
Идгьыл гәакъа лахьынтдан игәхъааигоз,
Иаргъы дхатцхатцо ижәлар дрыцын.

Атоурыхҗоы, аполитик, атцарауаҗ...
Убас иара – аҗсуаа раҗхъагыла.
Иуал-иҗшьа датқан ари ауаҗ,
Уи зегь раҗхъаза иргылон.

Хынѡажәеихәба шықәса нызцыз,
Ари адгъылаѣ иара.
(Уажәы дыкам нақ дахъанытцыз!)
Ибжъазраны икоума цъара,
Зышьтахъ асар мѡа нзыжъыз.

Аамта афыртын зышлакәа,
Днарылапшын, атцабырг ибеит.
Ихъантаз амѡакәа дырцәымшәакәа,
Ижәлар амѡа дирбеит.

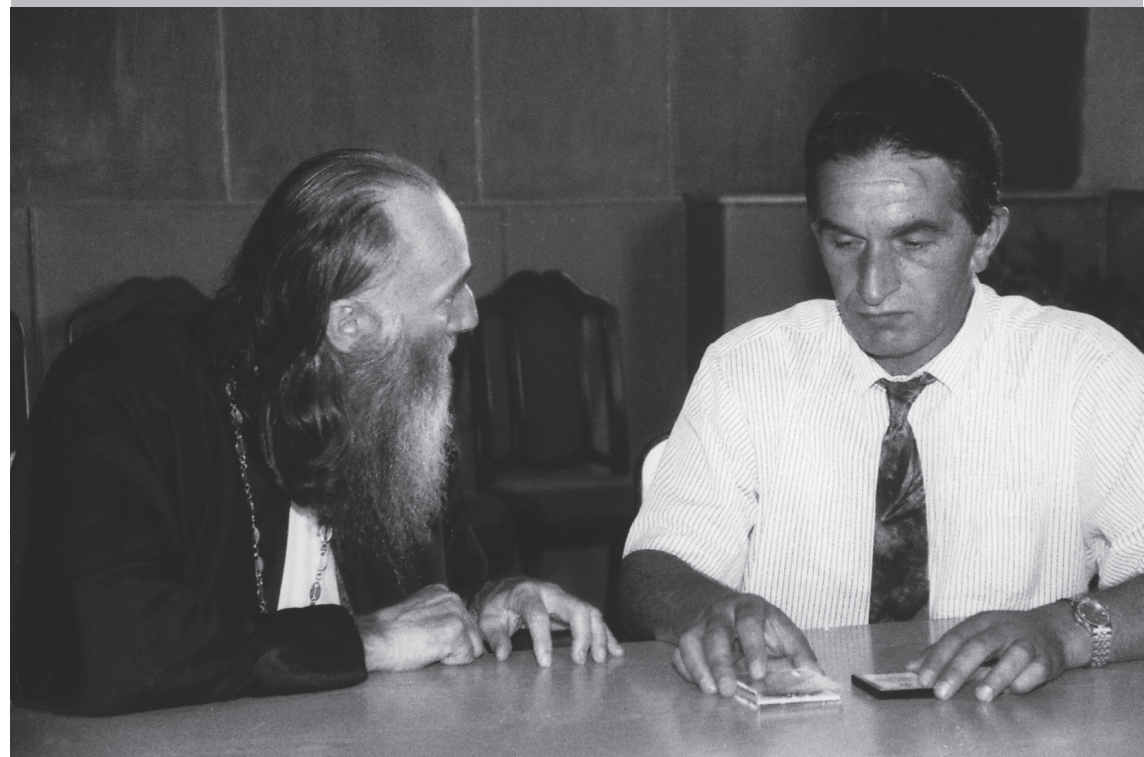
Абзиеи ацәгъеи рышьхәа ахъеиларсу,
Зны-зынла ипъстазаара хъантан.
Уакагъы уи ишьапы аларсын,
Уи Урыстәылагъы дапхан.

Апъсны, угәалашәараѣ иумырзын,
Иара ипъсыцкъа мхәашъыкәа ишынхаз.
Аамта хъантакәа дрылтцны,
Упъа Владислав идунеи дшапхаз.

Цәгъеи бзиеи рыла адунеи еибаркуп, –
Ѧба рыла уи аеашом..
Иара урт рыгәта дрыбжъакын,
Шьта ргәаѣы длашоит!

Уи зегъы дырхъымзазар калап!..
Аха иразкы аетцәахә ҕыцәом..
Ус еипъш апҕацәа рхаштуам, мап,
Есымша дахгәалашәоз, афызцәа!

Иеитеигеит В. Кәкәасқыр

Лариса Шыбызахәә

Карачы-Черкесс Жалар рпоем

Леуан Лашара – иаамышьтахь ура!
Арзынба Владислав изкны

Ирхәын Апсны... Апсны!.. Анасыңтәыла!..
Анцәа иудитцеит х-Гьсадгьыл ахьчара.
Ауаа еидукулт ухатцарала, угәыла,
Ухианы уи азы ишьтоутцарц уңсынтцра.
Ирацәафым измоу уи афыза алшара –
Леуан лашара иаамышьтахь – ура,
Уара уңсынтцра абжа шьтоутцан,
Апсны ухьчеит, игылеит анасың Амра!
Избоит сара Апсны са сыңсы еигшцәкьа
Схырхәоит икоутцаз ахатцараз, Афыр!
Апсны, Апсны! Уңсынтцра еикәшааит игшзаны!
Ихы еиха иалихит Арзынба уа утынчра.

АТЦЕИ ЛАША

Диит атцеи лаша,
Ешыра агәтаны,
Жәлары ираңгылаша,
Изхаит даңсаны.

Акьахьба ифырхатцара,
Шьтихт кәзшьаны.
Ахатцара, агәымшәара,
Илалт ихатәны.

Итцеит Апсуара,
Хжәытәра тцааны,
Ифит инеитцыхны,
Хдоурых җәҗәаны.

Апсны апшәмара,
Даңсатцәкьан дыршьеит,
Ижәлар ргәаңхара,
Хьзыла инаигзеит.

Амилат рмачра,
Иатәамшьа аҗа.

Джәылеит еибашьра,
Җаицкьарцаз хаха!..

Аха апҗыза ихәахьала,
Игылеит жәлара.
Атцеи лаша дхаман
Еикәхеит Апсынра.

Ашьхантәи җашьцәа,
Җамч дырҗәҗәеит,
Ирывагылаз җашьцәа,
Аҗа уашхәа идырхәеит.

Есымша җадгьыл лашарцаз
Мра лашагь гылеит лассы.
Зыңсадгьыл зхы ақәызтцаз
Гьсра рықәзам бзантды.

Валери Даутиа

Владислав Арзынба изы ашға

Аиаша мѡа җа җанызтаз,
Адунеиаѣ ахъз аҗызтаз,
Җа җ-Арзынба аҗсуа хатца,
Уара уоуми Афырхатца!

Зыжѡлар рѣаҗхъа зымч еибызтаз,
Ахақѡитра урт ирызтаз,
Уара уоуми аҗсуа хатца,
Аҗсынтѡыла Афырхатца!

Зхы ақѡызтаз Аҗсынтѡыла,
Збаҕа ѡычоу дѣыкрын-шѣтыла,
Гѡалас измоу – иҗоу згѡатца,
Уара уоуми аҗсуа хатца!

Хѡычгъы-дугъы бзиа ирбо,
Урт ирзыҕоу, рыгѣқѡа тызго,
Уара уоуми аҗсуа хатца,
Аҗсынтѡыла Афырхатца!

Аҗсуа бираҕ иатцагылоу,
Җа җ-Аҗсныжѡлар раҗхъа игылоу,
Уара уоуми аҗсуа хатца,
Аҗсынтѡыла Афырхатца!

Аиаша мѡа җа җанызтаз,
Адунеиаѣ ахъз аҗызтаз,
Җа җ-Арзынба аҗсуа хатца,
Уара уоуми Афырхатца!

2008 ш.

Виктор Көакәасқыр

АПҢСНЫ АТЦЕИ ДУ

Апҗсны рапҗхатәи Ахада В. Г. Арзынба изкны

Илшоз, ылымшоз каитцеит,
Дымтәеит ихы шатаны.
Иара нақ днаскьеит,
Җара ахақәитра ҳатаны.

Нбан дула ихъзын – Атцеи,
Дшан Анцәа ихамтаны.
Дрылсит иара зи-мцеи,
Атоурых апҗшатлакә иеатаны.

Уи дунеик дазцеит,
Шьта ҳашшәартам гәатаны.
Жәсан аетцәагь наскьеит,
Иетцәахә атыпҗ атаны.

Изхәада Атцеи дхарахеит,
Дхацуп дымра шашаны.
Итегь, итегь дхаракхеит,
Уи Апҗсны дагәашьаны!

Г. А. Пачалиа

ЖӨЛАРЫК ДЫРКӘИЦНЫ...

(аңыңдаха)

Владислав Арзынба изкны

«Жөларык –
Дыркәицны,
Доухатә
Мчык дашазар?
Аамта –
Далнахны
Ахақәитрахь –
Хаигазар?!..
Раҕхьаза...
Дқәыҕшны,
Ахьшыцба дафызаны,
Деилкьаны,
Иихәо-ииуа идырзоны,
Аназара иахьеиашуаз
Дзатцәзаны, –
Дшатцәы-шатцәуа –
Даакәгылеит –
Жөларык дырғахәхәафны
Дыргәадураны,
Дырхафны...
– Нас?
– Нас? – Нас зегы дахтәны,
Дахтахытцәкьаны –
Өнәтацыҕхьаза иныхәәға хкуаны,

Ихатцкы кахмыршәкәаны,
Аамта дацныкәоны,
Дырҗеиәоны,
Хара дхәыцуаны,
Дыҗәҗәаны,
Дыгәраганы,
Дгәымшәаны,
Дыпҗхәагылаоны,
Деибашьоны,
Ижәлар дыркәицны!!!
Деикәырхаоны!!!
Иажәа хәырбҗыцны,
Игәышьтыхганы,
Дрыцхашьяоны,
Дыцъбараны,
Дфырхатцаны!..

2008 ш. ақ. Гәдоутә

Саид Кәытцниә

Владислав Арзынба изкны

Уи иаамтаз хтәыла рхәәеуан архәцәа,
Җабызшәа ссир тадырхон аҗацәа.
Ақыртцәа римпериа итцан ашәшьы.
Жәларык ирыцәдырзырц иәҗын рцәашьы.

Апҗсуаа дрызгыларцаз уафы лашак диит,
Апҗсабарагь аагәырҗьан, ашәтқәа пытит.
Иара дахьгараз иан агарашәп лхәон.
Агара аныстцуаз аимпериа блакьон.

Дрыздауапҗшьхеит мышкала ижәлар дахьиз,
Итцарадырра иахшазоуп аиааира ихәиз.
Игәы тынчуп Леонгы ахәынтқар,
Ассир, ашана, ахьилшоз ххәынтқар.

Апҗсуа хәынтқарцәа – апҗсуаа рхыпҗша,
Арзынба рымәәҗ иргылт абака.
Ипҗиххааит ашәашықәсқәа рҗәахара зтахыз.
Җабызшәеи хамреи хыфарц иәҗыз!

Жәлар рпҗыза, апҗсуаа дрыхшеит,
Наунагза ижәлар ртоурыхаҗ даанхеит.
Дынцәоушәа фырхатцала аиааира хзаазгаз,
Зыхьзгы ктцәоушәа хтоурых иахычқаз!..

Наала Гəымба

АРАЗКЫ ЛАША ҲЗЫРБАЗ...

В. Г. Арзынба ихъзынфылоуп

Апсха дузза – ҳа ҳхада...
Имфа ҳақəуп ҳғəығьрта!
Аиааира ду ҳзаазгаз,
Ахьыпшымрагы ҳзырбаз.

Иара ила ҳа ҳаикəхеит,
Нас ҳразкымфагь лашахеит!
Абарт зегь ҳала иарбаны,
Дцеит ҳагəқəа зегьы тшьааны!

Абас дықан ҳа ҳхада,
Бзиа иаабоз ҳғəығьрта!
Ҳа ҳайдкыланы ҳазкыз,
Зажəа цырыз, згəы разыз!

Иахьа дхароуп, итыпгы пшьоуп,
Ихъ назаза илашоуп!
Иахьымшəазо илапш ҳхуп,
Назаза ҳғəатцағь дцəахуп!

2015 ш.

Инал Арцъения

ҲАРА ҲЉЫЗА

Амца анацралоз ҳағсадғыл,
Азәыкны ҳайдзкылоз амч...
Ҳтоурых ду, ҳшәамдғыл уа уацгылт,
Амреиғш уҳазшеит, Владислав!

Уара ҳара ҳиашара, ҳиааира!
Уара ҳара ҳхәаа, ҳгәырәа...
Уара ҳамра, ҳхақәитра,
Зыетәәхә кыду ижжаза!

Уара ҳара ҳзыҳәа – утоурыхуп,
Удунеиуп, уара улахьынтоуп.
Угәабзиара уғстазаара ақәуп,
Ҳхәағшымра уа ула иазхаттоуп!

(Ахәычтәы газет «Агара» № 6, 2013 ш.)

София Смырғә

Ауаф кәыш, зыхшыф цхафыруаз,
Зыжәлар рхәаа гәыла изныруаз,
Атынчра ҳазтаз, ҳаиқәзырхаз,
Ахақәитрахь ҳамәа згаз.

Зыхьз бирақтас иаҳхагылоу,
Итамшәазо ҳамра игыло,
Ҳ-Абрыскьыл – агәымшәара злаз,
Ҳцеи хазына – Владислав!

(Ажурнал «Амцабз» № 2, 2010 ш.)

Шъазина Бганба

ЖӘЛАР РҢЫЗА

Уара уоума ари адгъыл иазымкыз?
Уара уоума адунеиае имцхәхаз?
Зыҥстазаара зыжәлар ирзыкыз,
Жәлар рҥыза хәа ахъз иаҥсахаз!
Аҕа уизныкәеит ишиыхәтазтәкьаз –
Далцаны дкауцеит Аҥсны.
Уара уоуп Аҥсны ҥшза аҥацәкьа –
Аҥсны ҫынтәны иахазтаз аҥсы.

Алхас Леиба

ВЛАДИСЛАВ АРЗЫНБА

Зыһсҭазаара аткыыс Зыһсадгьыл еихазтэыз,
Данбаиуа уажэшьта ари еипҭш ауафы?!
Аҕа иҕаҭхьа зшыамхы азмырсыз,
Хататтастәкьа дыкәпҭон уатәазы.

Иажәа зыһсоузеи аҕацахәа хы злымкьоз,
Икыарейи икәышрейи жәларык ирхаҕран,
Инцәахәын аиаша дхьамтцуа дыззыкәпҭоз
Ихтәасааз ххьаакәа дрыхәрашәаны дрызшан.

Ичхареи ихатдарейи ххыпҭшымра рхылтцит,
Иназеит хажәлар нацънатә иззыпҭшыз.
Апсуа илақта еикәыз агәырҕа нхытцит,
Назаза ирхәашеит хпҭахны хазкыз.

Еитнахгәышьеит ажәҕа хбирак, ашьа злымбац,
Иалигеит Хәпсадгьыл ацхлымцәа ркьоукьад,
Иаакеикеит хажәҕан апҭстхәакәа згымхац..
Хымзҕыда инеигзеит хабдуцәа руасиат.

Зусцкьакәа рыла жәлар рылпҭха зәапҭсазтэыз,
Жәлар ргәаҕы дыхьзырхәаган даанхоит.
Зыһсҭазаара аткыыс Зыһсадгьыл еихазтэыз,
Ихыыз пҭсра ақәым, мратцас ипҭхалоит!

Ахьз-апҭша зытаны иалнахыз аамта,
Кавказ афырхацәа ршьацкьа зыҕраз,
Тлапҭшыи Аинари рдоуха акәамта,
Арҕаш храхылткәа рказшьа зхаз.

Хәпҭсы ҕыхы, ашацәа рхамта,
Зыһсадгьыл, зыжәлар, зышьра ирыпҭсоу,
Ас еипҭш апҭыза имоуроуп антәамта,
Идыруп иира, Анцәа икнытә ишыпҭшьоу.

Умаалыкыын аҕны, атабиаҕы-алым,
Аруаа пҭаимбартцас улапҭшхаа рхын,
Апсуа изын утәчкәымын, укаман,
Хныхақәа ушьтыхны биракцас уркын.

Иҕашьомызт Нартаа дукәа ушырхылтцшьтраз,
Ахымца узҕалоз хьатцуан ирха,
Уахьцоз, ахахаи хәа убжыы тцары зныруаз,
Ахы шьткәыцәаа иупҭызан ажәлар рдоуха.

Иувыпҭсаауаз рдоуха ухазырттракәа ирталон,
Уабцъаргыи иткьон имацәысуаз ргәаҕ,
Аҕахәа амцеипҭш хазшьуаз урыцралон,
Иҕашьомызт ишулаз Сасрыкәа игәаҕь.

Цьоукы уршәиуан, цьоукы умҕақәа рныхәон,
Иуцәынхомызт ҕа цьоукгыи, ухыпҭша иацәшәаны.
Ауафы ишьа злаз уахьахзишаз еигәырҕон,
Ухатцара еихархауан уамашәа ицъашьаны.

Цәашьымцала иузымпҭшаауа хашьата нхызаала,
Икарыжьран апҭсуара абыркәра хыршәа,
Аха, имызит апҭсуара уара убзоурала,
Геи-шьхеи ирхыҕеит ахьхәхәа хбызшәа.

Салима Тәыцьба

АПХЪАГЫЛА

Есымшааира хапхъа дгылан,
Абирак шытыхны пхъака дцон,
Иламыси ипатуи,
Зегъ ргэатцан иназон.

Хаштра иқәым хтеи фырхатца,
Апсны ихъз пхъака изгаз,
Хаштра иқәым апсуа хатца,
Апсны атынчра азаазгаз.

Аибашърафы шытахъка дхъамтцит,
Ахатца ишиқәыз – пхъака,
Пхъа дызнылаз мѳа данымтцит,
Жәлар дрыпгыла ргәы ирфәѳеон.

Хаштра уқәым Владислав ду,
Кашәара ақәым нхоит.
Апсуаа, ужәлар ртоурыхәѳ,
Ушфырхатцоу урзынхоит.

Резо Хәарцкиа

АИБАШЬРА

Җаһсадгьыл аамта цәгъа иантагыла,
Данақәла аҗа хәымга деиқәных...
Владислав ду җаһхьагыла,
Ирылеихәеит: «Зегъ абцъар шытышәх!»
Аһсуа жәлар азәыкны еидгылеит,
Гәкажърак рымамызт бзантцы.
Аҗа хәымга җәатыхла иһылеит,
Шьтахька дхьатцуамызт азәгы.
Аибашьраҗ еилашуан амца,
Аиааира ргон Аһсны аҗацәа!
Рыдгьыл еиқәдырхон рыһсы ақәтца,
Рцәа итазызуан җаҗацәа.
Афырхацәа гәымшәақәа еидгыла,
Аҗа хәымга дыргеит дҗәых!
Владислав ду раһхьа дгыла,
Рыхьз анылеит атоурых!

Матуга Ратха

ҖАЖӘЛАР РАҢХЬАГЫЛА

Уара җаетцәахә иахзылпхо,
Уара җажәлар ргәыһырта!
Наунагза хаштра уқәым,
Җцәеи лаша, җа җлахьынтца.

Җажәлар уа ураһхьагылан,
Рыгәқәа шытыхуа, пхьака иго,
Җбирак лаша уатцагыла,
Аиааирахь ашьаҗа еихго.

Җаһсадгьылаз ухы уаеигзеит,
Уһстазаара иара иазкуа.
Ахақәитрагьы уазықәҗеит,
Имшат ухы, хацәнымырха.

Пһстазаарак ауп ауафь имоу,
Иагһанитцәеит уи ихазы.
Уара җажәлар ураһхьа иргылан,
Уһсадгьыл ухы ақәутцәеит җа хзы!

Гена Бебиа

ҲАРА ҲГҲАДУРА

Сара Арзынба дсымбацызт,
Аха избахә саҳаҳеит.
Сара Арзынба дсымбацызт,
Аха ихъз ҳарҗаҳаҳеит.

Уи иаҳзааигеит Ахақәитра,
Ҳбирақ шътыхны иаҳиркит.
Бзантцы имацәазо лашаран,
Амреипҗш ихъз хҳаиркит.

Ажурнал «Амцабз» 2011 ш.

Камила Делпха

Ажәлар тәыуеит,
Аһсадгғыл гәынқыуеит,
Амшын гәрымуеит,
Ағарпын ғызуеит...
Икалазеишь, ас еигъш митәыс?
Иарбану ажәлар ирылаффыз хтысс?
Март 4, ххақәитрақәа ирсимволыз руақ,
Ирзаанагама ргәы рзырхышьа гәырфак?
Х-Владислав хазына,
Хахшыф, хгәыңырта,
Жәытә-натә аахыс иаахгоз
Хгәахәтәы назыгза,
Уахңырттрацу ас?!
Аңбабаа җәҗәа ба...
Хажәлар ахъаа ду
Рутеит цәҗбаза.
Ианаамтаз хыхъынтә
Уахзааишьтит Анцәа,
Инаугзеит иахъа
Иара ихәахъа!
Ажәфан икыдупҗааз аетцә жжаза,
Бзантыкғыы иақәым тащәара!
Уара угәы тынчыз,
Аһсны ңшза иахъа
Еилкаауп, иазхатцоуп ...
Бзиала, Ханцәахәы,
Хара х-Владислав!
Хгәатца итымтцәо
Назаза иаанхаз!

ИНАЛУКААША АТЦЕИ...

- Арзынба илан ацыр иафыаз иабаца рымч, зфырхатдара жэлэр рашәа иаҕсахаз!» – **У. Ш. Аѳзба.**
- «Ажәтарақәа ретҕш Арзынба иҕы атаҕшра акәымкәа, Арзынба ҳаиҕаҕшны, ҳаға ихәтоу дахьақәхаршәаша ҳашьтазар ауп...» – **Мирод Гәажәба.**
- «Дқәыҕшны, илиршаз цьашьатәны, сара уи иҕынтәи исоуз аҳамта еихоу ҳамта ахаан иҕамлазац. Уи Аҕсны ахақәитроуп!» – **Тамара Шьакрылҕа.**
- «Сара сгәанала, В. Арзынба Кавказ афнытҕка зегь реиха зеалызкааз ҕхьагылафуп» – **Али Алиев.**
- «В. Арзынба илиршаз зегьы иреихауп еицәкьалахаз ажәлари аҳәынтқаррей еиҕгаланы, жәлар рус ҳәынтқарратә усны иахьакаитҕаз» – **Роман Чанба.**
- «Иахьагы, уатцәгы, уатцәашьтахьгы, абри ауаф иаҳзааигаз ахақәитра кәышрала ххы иахзархәар, ауасхыр ҕәҕәа шьтоуп, амфә иаша ҳақәитҕейт» – **Витали Цьениа.**
- «Абри ауаф иҕы еизыкәкәейт аҕсуа жәлар ртоурыхтә ҕышәа еизнагахьаз, иарҳахьаз зегьы» – **Владимир Агрба.**
- «Владислав Григори-иҕа ижәлар рдоухаи, рхьаакәеи ргәахәарақәеи дрыхәтакны, дырҕахәхәаф дуны анцәа дырзааигейт» – **Леонид Еныкь.**

- «Владислав Григори-иҗа! Уара Аҗсны атоурых наунагза иҗаларц азын акырантә аказшыа җәҗәеи акәыҗареи ааурҗшхьеит...» – **Борис Гәыргәлиа.**
- «Владислав иҗызцәеи иареи, шәышықәсала атцарауаа итыртәалаша афырхатцаратә епос җыц аҗыртцеит аҗбатәи азқышықәса антцәамтазы!» – **Боча Ацьынцәал.**
- «Владислав Арзынба Аҗсны азы илшаз – Аҗсха Леуан иакәымзар азәгы илымшацт!..» – **Екатерина Шьаҗрылҗа.**
- «Аҗсуа жәлар иуадаҗзоу, иуаҗеимшхароу ашыаартцәыратә еибашыра аамта иантагыл – Нарт Сасыкәа иеиҗш аетцә кыдҗааны зыжәлар зырҗхаз, рыхычареи реиқәырхареи зылшаз иоуп Амилатә Фырхатца дузза В. Арзынба» – **Витали Амыршыан.**
- «Владислав Арзынба ианатахыз «ахатцарашәа» аацәырганы, бирақрагы уны аиааира аҳаракырахь ихеигалеит!» – **Рушьбеи Смыр.**
- «Владислав Григори-иҗа рышыата икит иахьа иҳамоу аҳәынтқарра амартхәкәа зегы. Аус злоу урт реиқәырхара ауп!» – **Хәыхәыт Бганба.**
- «Иарбанзаалакгы ажәлар рҗы иҗалоит убас еиҗш, Аҗсадгыл ашәартара итагыланы аиазаара ахықәахь инеиуа ианалагалак, хазшаз Анцәа иҗынтәи дроуеит аҗсеиқәырхаҗ-адауаҗшы. Убас ала, хайхазымчу ибзоурала, аҗсуа жәлар дроуит, еицырдыруа аҗхьагылаҗ ду Владислав Арзынба. Уи ижәлар игәра ргеит, рҗеиҗш инапы иахьаныртцаз азы ргәы иаеиҗьеит.» – **Мурат Бедцәанов.**
- «В. Арзынба дуаҗыаамысташәан. Динтеллигентцәкьан. Дкәышын, аполитик изы уи иатцанакуа мачым. Иихәаз – хәан. Иара убри аамтазы – хымҗада, уи хәатәуп – ижәлар дыртцеицәкьан...» – **Борис Пастухов.**

- «Үи иһсадгьыл ахь имаз абзиабара атцаарадыррахь агөазыхәара имаз ааста еихан. Хәара атахума, ускантөи атоурыхтө момент азы зегь реиха ихадарахеит иара изы.» – **В. М. Алпатов.**
- «Хаамтазтөи адунеитө тцаарадырраҕы ирацәафым В. Г. Арзынба иеипһш зеипһшу, зхықәкы иамеижыакәа итаулазоу атоурых ацакынза иназаны, акәырчахақәа еизганы атоурых ағы рҕахәы рхәо иаанхартө иказцо атцарауаа.» – **Л. С. Баиун.**
- «Иахьа, Владислав Арзынба ихьз, Адунеиаҕ идыру ахьыз-қәа ижжаза ирыцуп, һсра-зра ақөзам!» – **Лидиа Чкадуа.**
- «Сара Владислав Арзынба сихәаһшуеит аамтакыз Германия ҕызхыз Хельмут иеипһштәкьа!» – **Манфред Пфаиффер.**
- «Владислав Григори-иһа дыкамызтгьы – Хиааирагь ка-лазомызт!» – **Ермолаи Ацьынцьал.**
- «Владислав Арзынба ифырхатцареи игәаһреи шыатас икатданы, иеитцагыло абиһарақәа хаазалароуп!» – **Алик Аибаж.**
- «Егьырт аус дуқәа инарываргыланы, Владислав Арзынба илшамтақәа рацәоуп иара дызлытцыз Нартаа рытцараакны!» – **Зураб Цьопуа.**
- «Владислав икаитцоз ибзиатцәкьаны еиликаауан, избан акөзар – даһсыуатцәкьан!» – **Батал Цьопуа.**
- «Владислав Арзынба заһхьа дгылаз ажәлар ртөыла агәашә азаадыртит ауаатөыфса зегьы ирзеипһшу амшын ду адунеи зегьтөи атоурых ахь.» – **Алықьса Гогәуа.**
- «В. Г. Арзынба наунагза аһсуа жәлар ртоурых ағы да-анхоит хажәлар ахақәитра рзаагараҕы ихадароу ароль назыгзаз һхьагылафны!» – **Никәала Хашыг.**

АХҚӘА

3	Аңхьяжәа
7	Мушьни Лашәриа.
7	АҘЫНҘЫ
20	ВЛАДИСЛАВ
47	Рушьбеи Смыр.
47	АҘЫЗА
49	АҘСҘА
50	ҘҘАДА
53	Платон Бебиа. АРЗЫНБА ИБЖЫ
55	Витали Амаршьан.
55	АМИЛАТ ФЫРХАТҘА
56	ЖӘЛАР РҘЫЗА
57	Борис Гәыргәлиа. АҘАДА
62	Терент Чаниа. АНЦӘА
65	Руль Лашәриа. УС ДЫКОУП АЗӘЫ
68	Никәала Кәытңниа. УИ УСКАН ДБИРАКЫН!..
70	Иван Миқаиа. ХАТҘАРАШӘАН ИХЪЗ ҘЗЫНХЕИТ
71	Белла БарцыцңҘа. АРЗЫНБА ИБЛАҚӘА РЫЛА
73	Владимир Зантәриа. АНЦӘА ДУ ИҘЫШЬАНЫ...
76	Лиолиа ТәанңҘа. АҘСЫ АХАЗАР АҘСАБАРА
77	Иура Пңкын. МРАТҘАС УХЪЗ ҘАРПҘХАЛАП
79	Инна АҳашңҘа.
79	МЫЦӘА – МЦА – БЫЛРА АҚӘУП
80	АНЦӘА РАШӘА

94 Игор Цнариа.
 94 СГӘЫҒЫРТА С-ХӘЫНТҚАР
 95 ВЛАДИСЛАВ АРЗЫНБА УАХЬ!
 95 АНЫҒӘАҒА
 98 Екатерина Бебиа. АХРА АҒҚБАРА ЗЫМҒА АҒЫГОУ
 99 Енвер Ажыба.
 99 УИ АМШ...
 100 УБИРАК АЦАКА АҒСНЫ!
 103 Умар Иаричев. РАҒХЪАТӘИ АХАДА
 106 Лариса Шыбзыхәа.
 106 ИРХӘЫН АҒСНЫ...
 106 АЦЕИ ЛАША
 109 Валери Даутиа. ВЛАДИСЛАВ АРЗЫНБА ИЗЫ АШӘА
 110 Лили Каитанҗа.
 110 АҒСНЫ АҒА
 111 УЛАША-ЛАШО...
 113 Виктор Кәакәасқыр. АҒСНЫ АЦЕИ ДУ
 115 Г. А. Пачалиа. ЖӘЛАРЫК ДЫРКӘИЦНЫ...
 117 Саид Кәытцниа. ВЛАДИСЛАВ АРЗЫНБА ИЗКНЫ
 119 Наала Гәымба. АРАЗҚЫ ЛАША ҒЗЫРБАЗ...
 120 Инал Арҗьениа. ҒАРА ҒҒЫЗА
 121 София Смырҗа. АУАҒ КӘЫШ, ЗЫХШЫҒ ЦҒАҒЫРУАЗ
 123 Шьазина Бганба. ЖӘЛАР РҒЫЗА
 124 Алхас Леиба. ВЛАДИСЛАВ АРЗЫНБА
 127 Салима Цәыцба. АҒХЪАГЫЛА
 128 Резо Хәарцкиа. АИБАШЬРА
 129 Матуа Ратха. ҒАЖӘЛАР РАҒХЪАГЫЛА
 131 Гена Бебиа. ҒАРА ҒГӘАДУРА
 132 Камила Делцҗа. АЖӘЛАР ЦӘЫУЕИТ
 135 ИНАЛУКААША АЦЕИ...

Иеикәдыршәеит:

Ахра Анқәаб

ААУ, Вл. П. Анқәаб ихьз зхьу аҗсуа литература акабинет аихабы

Инал Гыцба

ААУ, аҗсуа бызшәа акафедра артцафы

Акьыҗхьыҗца

Милана Гудалиаҗа, Шьазина Гьерзмааҗа

Акорректор

Саида Ақыртааҗа

Ашәкәы компиутерла еикәлыршәеит

Асида Гыцҗа

Асахьаҗыхы

Салима Барцыцҗа

УДК 082
ББК 94.03(5Абх)
А 94

г/р 978-5-111-91-10016